

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA JA KOGNITIIVSE
PSÜHHOLOOGIA ÕPPETOOL

Maarja Kadarik

SÜNDMUSKOHA VAATLUS TÕENDINA KRIMINAALMENETLUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Oliver Nääs, mag

Tallinn
2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SÜNDMUSKOHA VAATLUSE REGULEERIMISALA	5
1.1 Tõendamine ja tõendid	5
1.2 Sündmuskoha vaatluse eesmärk, mõiste ja tähtsus	7
1.3 Sündmuskoha vaatlusele esitatavad vorminõuded	9
1.4 Sündmuskoha vaatlusele esitatavad sisunõuded	12
1.5 Konfrontatsiooniõigusest tulenev vaatenurk.....	15
2. SÜNDMUSKOHA VAATLUSPROTOKOLLI LUBATAVUS	17
2.1 Valim ja probleemid	18
2.2 Riigikohtu lahendite analüüs.....	21
2.2.1 Sündmuskoha vaatlusprotokoll oli lubatud tõendina, kuid esines probleeme.....	21
2.2.2 Sündmuskoha vaatlusprotokoll ei ole lubatud tõendina, esines probleeme.....	24
2.2.3 Sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, kuid oli vajalik tõend.....	26
2.2.4 Sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, ei olnud vajalik tõend	29
3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	30
KOKKUVÕTE	32
ZUSAMMENFASSUNG	34
KASUTATUD KIRJANDUS.....	36
Kasutatud õiguskirjandus	36
Kasutatud normatiivaktid.....	37
Kasutatud Riigikohtu lahendid	38
LISA.....	39

SISSEJUHATUS

Kriminaalmenetluse keskseks teemaks on tõendid, tõendite kogumine ja tõendamine nii kohtueelses menetluses, kui ka kohtumenetluses. Õiguskirjanduses on palju vaidlusi tekitanud ja avalikkuse tähelepanu pälvinud jälitustoimingutega saadud tõendid, samuti eksperdi ja ekspertiisi kaasabil kogutud tõendid ning kindlasti ka ütlus¹ kui tõend. Vähem kajastamist on leidnud selline uurimistoiming nagu sündmuskoha vaatlus. Seda näitab vähene erialane kirjandus ning teadusartiklite nappus. Rääkides sündmuskoha vaatlusprotokollist kui tõendist, selle kujunemisest uurimistoimingu läbi ning vajalikkusest kohtumenetluses otsuste langetamisel, võib märgata mõningaid probleeme, mis väärivad töö autori arvates lähemalt uurimist.

Iga sündmus, olgu siis tegu kuriteoga või väärteoga, jätab endast maha jäljed kõikvõimalikes eri vormides². Sündmuskoha vaatlus ongi selline uurimistoiming, mille ülesanne on edasi anda toimunu järgne materiaalne olustik võimalikult objektiivselt ja kõiki üksikasju ning jälgi täpselt kirjeldavalt ja kanda see protokollis, et vaatlusest kujuneks tõend. Protokollis kirjeldatu põhjal saab ka kohus aimu toimunu olustikust, tekib võimalus kõrvutada see muude tõenditega ning hinnata lõpuks tõendeid kogumis.

Õeldakse et, inimesed eksivad, olgu siis tegu mõne ühiskonna poolt omaks võetud tavanormide või seaduses sätestu vastu. On ju ikkagi inimene see, kes tõendeid kogub, kes vormib tõendamise seisukohalt olulisest informatsioonist tõendi järgides seejuures seaduses sätestatud. Kriminaalmenetluse läbiviimisel ja tõendite kogumisel võib ka ette tulla eksimusi, samuti sündmuskoha vaatlemisel ja vormistamisel. Kõne all oleva uurimistoimingu teostamise käigus võib tekkida erinevaid puudujääke, näiteks mingi tõendamise seisukohalt oluline asjaolu võib märkamata või märkimata jääda, mõni koht võib tekitada mitmetimõistmist, sündmuskoht ei ole piisava üksikasjalikkusega kirjeldatud, sündmuskoha vaatlusprotokoll ei vasta kriminaalmenetluse seadustikus³ (KrMS) sätestatud nõuetele või on hoopis tegemata jäetud. Taoliselt kogutud tõend võib osutuda lubamatuks ning kohus võib tõendite hindamise tulemusel puuduliku, seadusega kooskõlas mitteoleva, sündmuskoha vaatlusprotokollist tõendikogumist välja jätta. Vaatamata sellele, et KrMS-is on kehtestatud kindlad reeglid tõendite kogumiseks ja kohtus kasutamiseks, leidub ehk mõni võimalus,

¹ KrMS § 63 lg 1 järgi on tõend kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, eksperdi ütlus ekspertiisiakti selgitamisel

² Jälg võib kajastuda materiaalses mõttes elusal või elutul objektil (nt põlenud maja, laip kõnniteel, vigastused lõhutatud uksele, sõrmejalg) kui ka tajumismeelte läbi inimväliselt.

³ RT I, 2003, 27, 166; RT I, 21.12.2012, 1

kuidas kompenseerida sündmuskoha vaatluse käigus tekkinud puudujääke kohtus tõendamisel.

Lähtuvalt eeltoodust on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk analüüsida õiguskirjanduse ja Riigikohtu praktika põhjal sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikkust tõendamisel kriminaalmenetluses, tuua välja asjaolud, mis mõjutavad sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavust kohtumenetluses ja esitada sündmuskoha vaatlusprotokolli kohtus kasutamise parendamise ettepanekud. Et nimetatud eesmärgini jõuda püstitas töö autor järgmised uurimisküsimused:

1. Millised sündmuskoha vaatlusprotokolli sisulised puudujäägid ja millised menetlusnormide rikkumised toovad kaasa sündmuskoha vaatlusprotokolli kui tõendi lubamatuse?

3. Milliste kuriteoliikide puhul on sündmuskoha vaatlusprotokoll vajalik tõend?

Bakalaureusetöö koosneb teoreetilisest osast ja Riigikohtu praktika analüüsist, mille põhjal tehakse järeldused ja ettepanekud. Esimeses peatükis antakse ülevaade tõendite ja tõendamise olemusest, sündmuskoha vaatluse regulatsioonist kehtiva seadusandluse alusel, selle olulisusest teiste tõendite hulgas, eesmärgist ning vajalikkusest. Samuti räägitakse sellest, millised konkreetsed nõuded KrMS sündmuskoha vaatlusele ja vaatlusprotokollile on esitanud ning kuidas seda uurimistoimingut vajalikke reegleid järgides läbi viiakse. Teises peatükis kirjutatakse töös kasutamist leidnud valimi kujunemisest ning analüüsitakse Riigikohtu praktikat, tuues välja kolleegiumi seisukohad sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavuse osas erinevate menetlusnormide järgimata jätmise ning sisuliste puuduste kohta, samuti uuritakse kaasuvaid tagajärgi seoses sündmuskoha vaatlusprotokolli tegemata jätmisega. Töö lõpus tehakse tulemuste kohta järeldused ja püütakse välja pakkuda puudulikult vormistatud sündmuskoha vaatluse kohtus kasutamiseks lahendus, kompenseerimaks kohtueelses menetluses ettetulnud vormistuslikke või sisulisi eksimusi.

Bakalaureusetöö põhiallikateks on kehtiv KrMS seisuga 20.05.2013 ja Riigikohtu lahendid. Samuti on töö kirjutamisel suur osa eestikeelses õiguskirjandusel, mida ei ole küll palju antud teema kohta, aga annab autori arvates vajaliku ülevaate.

1. SÜNDMUSKOHA VAATLUSE REGULEERIMISALA

1.1 Tõendamine ja tõendid

Tõenditest rääkimiseks tuleks eelnevalt selgitada, mida üldiselt peetakse kriminaalmenetluses tõendamise all silmas. E. Kergandberg on välja toonud, et tõendamine on kohtumenetluse kontekstis üks kesksemaid teemasid tulenevalt asjaolust, et kohtumenetluse esemeks olev minevikusündmus ei saa üldjuhul olla kohtumenetlusele antud mitte vahetult, vaid üksnes seda minevikusündmust kajastavate tõendite vahendusel⁴. Sama kehtib ka kohtueelse menetluse kohta, kus asetleidnud süütegu jääb lähemasse või kaugemasse minevikku ning vajalik teave jõuab menetlejani tõendite kogumise ehk tõendamise kaudu. Seepärast alustab töö autor üldisemast, tõendamisest kui tegevusest ning seejärel liigub tõendite käsitlemise suunas.

Kriminaalmenetluse seadustiku kolmanda peatüki esimeses jaos on sätestatud tõendamise ja tõendite kogumise üldtingimused. KrMS § 60 lg-s 2 sisalduva järgi kujutab tõendamine endast kohtumenetluse poolte tegevust veenmaks kohut tõendamiseseme⁵ asjaolude olemasolus või nende puudumises, tõendatus on tõendamise tulemusel väljakujunenud veendumus eelnimetatud asjaolude olemasolu või puudumise kohta.⁶ KrMS § 211 avab kohtueelse menetluse eesmärgi, milleks on tõendusteabe kogumine ja muude tingimuste loomine kohtumenetluseks. Sellest tulenevalt on kohtueelse menetluse peamine ülesanne välja selgitada, kuivõrd tõenäoline on see, et kuriteo asjaolusid on võimalik kohtulikult arutamisel tõendada. Peale selle luuakse kohtueelse menetluse etapis süüdistusakti koostamiseks alus, otsustades seejuures otstarbekuse põhimõttest⁷ lähtuvalt, kas on võimalik kasutada ka muid alternatiive, näiteks loobuda süüdistuse esitamisest prokuröri poolt. Samuti otsustatakse nimetatud etapis menetluse jätkamine üldkorras või mõne lihtmenetluse kaudu.⁸

KrMS §-s 62 on välja toodud tõendamiseseme asjaolud, milleks on kuriteo toimepanemise aeg, koht ja viis ning muud kuriteo tehiohud, kuriteokoosseis, kuriteo toimepannud isiku süü ning kuriteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. Ehk need ongi need elemendid, mille olemasolu või puudumine on vaja tõendamise

⁴ Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, 2006, lk 157

⁵ Üksikuid tõendamiseseme asjaolusid nimetatakse sageli ka tõendamisele kuuluvateks asjaoludeks.

Kergandberg, E. jt. Kriminaalmenetlus: teine muudetud trükk. Tallinn, 2004, lk 21

⁶ Kergandberg, E. jt. Kohtumenetlus. Tallinn, 2008, lk 284.

⁷ Otstarbekuse- ehk oportuuniteedi põhimõttest, mis võimaldab seaduses kindlaks määratud juhtudel loobuda süüdistuse esitamisest, isegi kui kuriteo koosseis, teo õigusvastusus ja isiku süü on tõendatud, on lähemalt kirjutanud Ploom, T. Oportuuniteedi- ehk otstarbekuse printsiip. – Juridica nr 6, 2000, lk 369-376

⁸ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 515

käigus välja selgitada ja milles kohus peab veenduma. Nimetatud paragrahv annab kriminaalmenetlusele kõige otsesema eesmärgi ja sisustab menetlusliku tegevuse, teisiti öeldes on selles sättes täpselt kirjeldatud, mille kohta tuleb kohtueelses menetluses ja ka kohtumenetluses informatsiooni koguda.⁹ Kuigi tõendamisesemeks loetakse kõiki KrMS §-is 62 sätestatud, siis puudub reaalne vajadus uurida ning selgitada iga kuritegu kõigis tema omadustes ja seostes. See tuleneb sellest, et tõendamisesemesse puutuv on KrMS-is sarnaselt üles ehitatud Karistusseadustiku¹⁰ (KarS) deliktstruktuurile.¹¹ Eelnev on menetluspraktika koha pealt oluline selle poolest, et kui leiab kinnitust, et mingis juhtumis puuduvad kuriteokoosseisu tunnused, siis kuulub kriminaalmenetlus lõpetamisele ning edasine tõendite kogumine ei ole vajalik.

Tõendamisesemesse kuuluvate asjaolude tuvastamine toimub kriminaalmenetluses üksnes spetsiifiliste vahendite abil. Nendeks vahenditeks on tõendid.¹² Lähtudes kriminaalmenetluse seadustikust võiks tõendit nimetada vajalikuks teabeks kohtuasja lahendamisel, millel on isikuline või muu allikas ja mille saamisel on järgitud seaduses sätestatud vorminõudeid.¹³ Tõend KrMS § 63 lg 1 järgi on kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoimingu, kohtuistung ja jälitustoimingu protokoll või muu dokument ning foto või film või muu teabetalletus. KrMS § 63 lg 3 lubab kasutada ka lõikes 1 loetlemata tõendeid, välja arvatud juhul, kui on tegemist kuriteo või põhiõiguse rikkumise teel saadud tõendiga.

Kuigi tõendid on peamisteks vahenditeks tõendamisel, on võimalik ka vastavalt KrMS § 60 lg 3 tõendada asjaolu läbi üldtuntuse, mis välistab tõendi kogumise vajaduse. Samuti on erialakirjanduses välja toodud omaksvõtt tõendamist välistava asjaoluna, mida KrMS otseselt ette ei näe, kuid menetlusteoorias käsitletakse seda kui tõendi vastuvõtmisest keeldumise alaliiki.¹⁴

Tõendite juurde tagasi tulles ja lähtuvalt eeltoodust on tõendiks ka uurimistoimingu protokoll. Kuidas aga selline tõend saadakse ja mis seos on sellel sündmuskoha vaatlusega? KrMS-is on lubatud mitmel erineval viisil tõendeid koguda.¹⁵ Üks võimalus on teha seda

⁹ Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses: üldkäsitus. Tallinn, 2007, lk 62

¹⁰ RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 3

¹¹ Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, 2006, lk 164

¹² Samas, lk 167.

¹³ Kergandberg, E. Menetlustoimingute süsteem kui kohtumenetluse sisu. – Juridica, nr 7, 1996, lk 316-320

¹⁴ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 202-203

¹⁵ Kõige suurema grupi moodustavad uurimistoimingute vahendusel kogutud tõendid, lisaks on võimalik tõendeid koguda ka ekspertiiside tulemina, menetleja poolt dokumente ja esemeid välja nõudes, muude

uurimistoimingute vahendusel. Uurimistoimingut eristab muudest menetlustoimingutest asjaolu, et selle läbiviimisel kogub menetleja tõendi vahetult ning üldjuhul ei eelne uurimistoimingule korraldava iseloomuga menetlusotsust. Erandiks on läbiotsimine, millele eelneb vastav määrus. Õiguskirjanduses toodud loetelu alusel on uurimistoiminguteks ülekuulamine, vastastamine, ütluste seostamine olustikuga, äratundmiseks esitamine, vaatlus koos mitemete alaliikidega, läbiotsimine ja uurimiseksperiment.¹⁶ KrMS § 83 lg 2 on sätestatud vaatlusobjektid, millest üks on sündmuskoht. Tulenevalt eelnevast võib sündmuskoha vaatlust nimetada uurimistoiminguks ja sündmuskoha vaatlusprotokolli tõendiks.

1.2 Sündmuskoha vaatluse eesmärk, mõiste ja tähtsus

Vaatluse legaaldefiniitsiooni KrMS-ist ei leia, küll aga pakub võimaliku definiitsiooni õiguskirjandus. Selle kohaselt on vaatlus uurimistoiming, mille käigus saadakse asjaolude meelelise kogemise tulemusena teavet, mis fikseeritakse menetlustoimingu protokollis.¹⁷ KrMS-i § 83 lg-s 1 on sätestatud vaatluse eesmärk, milleks on kriminaalasja lahendamiseks vajalike andmete kogumine, kuriteojälgede avastamine ja asitõenditena kasutatavate objektide äravõtmine. Tõendamise olemusest lähtudes on kriminaalasja lahendamiseks vajalike andmete kogumine mitte ainult vaatluse, vaid ka iga teise uurimistoimingu eesmärgiks. Seaduses nimetatud eesmärkidest tulenevalt on vaatluse üheks ülesandeks fikseerida tõendite kriminaalasja juurde saamise käik ja andmed tõendamisele kuuluvate asjaolude kohta.¹⁸ Rääkides sündmuskoha vaatlusest, siis on see uurimistoiming tihtipeale üks esimesi toiminguid, mis kuriteo avastamisel tehakse. Sellest tuleneb ka vaatluse teine oluline ülesanne, milleks on kuriteosündmusele võimalikult lähedaloleval ajahetkel fikseerida tõendamiseks oluliste tunnuste kogum.¹⁹

Sündmuskoha vaatluse mõiste on 18 aastat tagasi välja toonud H. Lindmäe, kes ütleb, et „Sündmuskoha vaatlus on uurimistoiming, mille puhul uuritakse kriminaalmenetluse sätteid ning menetlustaktika nõudeid ja soovitusi järgides sündmuskohta, eesmärgiga vahetult tundma õppida selle olustikku, avastada kuriteojäljed ning koguda ja talletada tõendamisel kasutatavad andmed kuriteo sündmuse ja muude tõendamiseseme asjaolude kohta.“²⁰

subjektide poolt menetlejale tõendeid esitades, jälitustegevuse vahendusel ja ka muudes vormides. Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, 2006, lk 198

¹⁶ Samas, lk 198

¹⁷ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 251

¹⁸ Samas, lk 251

¹⁹ Samas, lk 252

²⁰ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, 1995, lk 103

Võrreldes tol ajal kehtinud kriminaalmenetluse koodeksit²¹ (KrMK) ja hetkel kehtivat KrMS-i, selgub et sündmuskoha vaatluse olemus ja eesmärgid ei ole ajas muutunud. KrMK § 149 sätestatu järgi oli sündmuskoha vaatluse eesmärk kuriteo jälgede ja teiste asitõendite avastamine, sündmuse olustiku, samuti muude asjaolude, millel on kriminaalasjas tähtsust, väljaselgitamine ja tuvastamine. Kuigi seadus ja selles sisalduv vaatlust puudutav sõnastus on muutunud ja ka õigusteadus on edasi arenenud, on sündmuskoha vaatluse sisu ja eesmärgid jäänud samaks. Selliselt võiks öelda, et nimetatud uurimistoiming on oma olemuselt aegumatu ning eelnevaga on kõik vajalik, mis nimetatud uurimistoimingut puudutab, edasi antud. Seda näitab ka hetkel kehtiv KrMS, mida on alates selle vastuvõtmisest 01.07.2004 muudetud aastate jooksul korduvalt, kuid vaatlust puudutav osa on püsinud muutumatul kujul. Samuti ei ole Riigikohus kõne all oleva uurimistoimingu osas uusi seisukohti väljendanud, vaid märgib, et sündmuskoha vaatlus on olemuslikult selline uurimistoiming, mille objektiks on eeskätt nägemisaistingu vahendusel fikseeritavad faktilised asjaolud²² ning vaatluse kui uurimistoimingu eesmärgiks on objekti oluliste tunnuste kajastamine ja faktiliste asjaolude fikseerimine.²³ Eeltoodust võib järeldada, et sündmuskoha vaatluse eesmäärke ja olemust puudutav regulatsioon on paigas ja vajadust selle muutmise järele ei ole olnud.

Sündmuskoha vaatluse vajalikkus kriminaalmenetluses läbi erinevate kuriteoliikide ei ole iga kuriteo puhul ühesugune. Mõningate kuritegude uurimisel ei anna sündmuskoha vaatlemine tõendamise seisukohalt midagi juurde või teeb seda vähe. Näitena võib siia tuua väga erinevaid kuriteoliike nagu KarS-i 10. peatüki 1. jaos sätestatud võrdõiguslikkuse vastased süüteod, KarS §§-s 169-170 sätestatud lapse või vanema ülalpidamise kohustuse rikkumine, KarS-i 13. peatüki varavastastest süütegudest erinevad kelmused, KarS §§-s 247, 275 ja 305 sätestatud laimamise ja solvamisega seotud kuriteod, samuti KarS-i 17. peatükis kriminaliseeritud ametialased süüteod jms. Aga on ka kuritegusid, mille puhul osutub sündmuskoha vaatlus võib öelda, et isegi asendamatuks uurimistoiminguks. Sellised on näiteks KarS 9. peatükis reguleeritud elu- ja tervisevastased süüteod, 13. peatükis sätestatud erinevad varavastased süüteod, KarS §§-s 404 ja 405 sätestatud süütamine ja plahvatuse tekitamine, KarS 20.peatükis sisalduvad teatud keskkonnavastased süüteod, kindlasti ka KarS 23. peatükis toodud liiklusõuete rikkumised (teisisõnu liiklusõnnetused) jne.

Eelneva põhjal võib öelda, et teatud kuritegude puhul mõjutab sündmuskoha vaatlus otseselt kriminaalmenetluses eeluurimise käiku, kuna see on tihtipeale esimene uurimistoiming

²¹ RT I 1995, 6, 69. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/30335>, 15.05.2013

²² RKKK otsus nr 3-1-1-137-04 p 13

²³ RKKK otsus nr 3-1-1-16-12 p 6

kohtueelses menetluses ja seetõttu saadakse lähteandmeid uurimisversioonide püstitamiseks ning kontrollimiseks just sündmuskoha vaatlusel. Nimetatud uurimistoimingu olulisus (võib öelda ka asendamatus) sellistel puhkudel tuleb välja veel asjaolust, et muude uurimistoimingutega saadud andmed ei asenda sündmuskoha uurimisel saadud andmeid ning ei anna sündmuskoha olustikust terviklikku ülevaadet.²⁴

1.3 Sündmuskoha vaatlusele esitatavad vorminõuded

Kriminaalmenetluse raames kogutav tõendusteave tuleb kuidagi kestvalt tajutavaks teha, ilma selleta ei saa seda teavet edaspidi tõendamisel kasutada. Seepärast tuleb tõendusteave materialiseerida. See tähendab seda, et kõik olulised andmed, mis puudutavad tõendamiseseme asjaolusid, tuleb kindlate seaduslike reeglite järgi ühtsesse tõendi vormi paigutada. See on vajalik kogu tõendusteabe edaspidiseks võrdseks käsitlemiseks. Tõendi vormile esitatavad nõuded ongi need seaduslikud reeglid, mille alusel tõendite vormistamine toimub. Kuna tõendusteabe iseloom ja saamise viisid on erinevad, siis tuleb lisaks üldnõuetele järgida ka veel iga konkreetset liiki tõendi kogumisele kehtestatud lisanõudeid.²⁵

Sündmuskoha vaatlusprotokolli vormistamisel tuleb esmalt arvestada KrMS §-is 146 sätestatud uurimis- ja muu menetlustoimingu protokollide nõuetega. See paragrahv seab täpsed nõudmised kõikide kriminaalmenetluse protokollide vormistuslikule poolele. See, mis konkreetset vaatlusprotokolli kanda või kandmata jätta tuleb, on sätestatud KrMS §-is 87. Kõigepealt kirjeldatakse käesolevas alapeatükis seda, kuidas uurimistoimingu, sealhulgas sündmuskoha vaatlusprotokolli vormistatakse ning seejärel antakse järgmises alapeatükis ülevaade sellest, millist sisulist teavet sündmuskoha vaatlusprotokoll sisaldama peab ja kuidas seda uurimistoimingut läbi viiakse.

Nagu juba öeldud sai, tulenevad uurimis- ja muude menetlustoimingu protokollide vormistuslikud nõuded KrMS §-st 146. Järgnevalt vaadatakse neid nõudeid lähemalt. Esimese lõike kohaselt tuleb protokoll koostada masina- või arvutikirjas või selgelt loetavas käekirjas, vajaduse korral kasutatakse selleks protokollija abi²⁶. Tänapäeval ilmselt keegi protokollide enam masinakirjas ei trüki, enamjaolt kasutatakse protokollimiseks ikka arvutit. Kuid tihti, eriti sündmuskoha vaatlusprotokolli puhul, tuleb ette ka käekirjalist protokollimist. Nõue selgelt loetavale käekirjale on suhteline. Olukorra, kus käsitsi kirjutatud protokoll on praktiliselt loetamatu, võib lahendada näiteks hilisema arvutikirjas ümbertrükkimisega. Juhul,

²⁴ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, 1995, lk 104

²⁵ Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses: üldkäsitlus. Tallinn, 2006, lk 27

²⁶ Õigus kasutada protokollija abi on sätestatud KrMS §-is 147

kui käsikirjaline protokoll on menetlusosalise poolt allkirjastatud, siis võib selle juurde lisada arvutikirjas trükitud sama teksti. Kui sellisel juhul peaksid tekstid sisult lahkneva, tuleb lähtuda käsikirjalisest protokollist.²⁷

Kõne all oleva KrMS §-i 146 järgi koosneb protokoll sissejuhatastest, põhiosast ja lõpposast. Sissejuhatastes märgitakse toimingu kuupäev ja koht; koostaja ametikoht ja nimi; kriminaalaja number ja toimingu nimetus; viide toimingu aluseks olevale määrusele, kui seda nõuab seadus; toimingule allutatud isiku menetlusseisund ja andmed; toimingus osalenud muu isiku menetlusseisund ja andmed; toimingu algus- ja lõppaeg ning muud andmed; toimingu rakendus vastavalt §-le 8 ja lõpetuseks toimingu õiguslikud alused. Samuti võetakse toimingu sissejuhatastes osas menetlusosalise allkiri tema õiguste ja kohustuste selgitamise kohta. Sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks ei ole vajalik eelnev määrus, see tuleneb selle uurimistoimingu eripärast, milleks on tõendi vahetu kogumine. Samuti puudub nimetatud toimingus vajadus võtta menetlusosalise allkiri tema õiguste ja kohustuste selgitamise kohta, kuna sündmuskoha vaatlusele ei allutata ühtegi isikut.

Protokolli põhiosas märgitakse toimingu käik ja tulemused tõendamiseks vajaliku üksikasjalikkusega järgides seejuures konkreetse toimingu sisu kohta esitatud lisanõudeid. Vaatlusprotokolli lisanõuded sisu osas, tulenevad KrMS §-st 87. Sündmuskoha vaatlusele esitatavaid sisunõudeid kirjeldatakse lähemalt järgmises alapeatükis. Protokolli põhiosas näidatakse ära ka toimingu läbiviimisel kasutatud tehnikavahendid, kui neid kasutati. Kõige tavalisem tehnikavahend, mida sündmuskoha olustiku jäädvustamisel kasutatakse, on fotoaparaat.

Protokolli lõpposa märgitakse toimingus ära võetud objektide nimetused²⁸ ja nende pakkimise moodus, samuti protokolli lisad. Sündmuskohalt võetakse ära vaid need objektid, mis on seotud kuriteoga, st et need sisaldavad tõendamiseks vajalikke jälgi või on kuriteo toimepanemise vahendiks. Sündmuskohalt tõendusliku tähtsusega objektide äravõtmine eeldab üldjuhul nende omaniku luba, vastasel korral riivatakse Eesti Vabariigi põhiseaduse²⁹ (PS) § 32 sätestatud omandipuutumatust. PS-e samas paragrahvis on lubatud omandit omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel, kuid KrMS ei sisalda sätet, kuidas konkreetselt peaks toimima olukorras, kus omanik luba ei anna. Võimalik lahendus on objekt ära võtta läbiotsimise käigus, mis eeldab aga kohtumäärust. Kindel on aga

²⁷ Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus:kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 384-385

²⁸ Sündmuskoha vaatluse käigus võetakse ära nt DNA-proov, kuriteo toimepanemise vahend, erinevate jälgede tõmmised jms.

²⁹ RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 1

see, et lähtuda tuleb tõendite kogumise üldtingimustest, mis tulenevad KrMS §-st 64 ja kriminaalmenetluse põhimõtetest.

Protokolli lisaks võib lähtuvalt KrMS §-st 148 lg 1 olla foto, film, heli- või videosalvestis, joonis või muu näitlikustav teabekandja. Lõpuosas märgitakse ka protokollis tutvustamine toimingus osalenud isikutele, kusjuures tutvustamisel tuleb järgida §-s 152 sätestatud. Kui protokollis esitatakse järeldusi, mille mõistmiseks on vaja eriteadmisi, siis tuleb protokollis ära näidata järeldusteni jõudmise viis ja eriteadmisi omava isiku andmed, kes need järeldused tegi.³⁰

Kuigi KrMS § 146 lg 7 lubab üldiselt uurimis- või menetlustoimingu protokollis kanda eriteadmisi vajavaid järeldusi, siis sündmuskoha vaatlusprotokoll on ainuke, kus seda teha ei lubata. See tuleneb vaatlusprotokollis erisusi reguleerivast KrMS § 87 lg-st 2, mis ütleb, et sündmuskoha vaatlusprotokollis ei kanta uurimistoimingu osalenud isiku seletusi. Samuti on vaatluse juurde lubatud teatud isikuid selgitusi³¹ andma kutsuda, kui see aitab tagada vaatluse igakülgse, täielikkuse ja objektiivsuse vastavalt KrMS § 83 lg 3, mis ei ole muidugi kohustav nõue. Selgitustel iseenest ei ole iseseisvat tõenduslikku kvaliteeti, nende funktsioon on siiski vaid vaatlust läbiviiva ametniku abistamine.³²

Menetlustoimingute läbiviimise lihtsustamiseks on justiitsminister välja andnud määruse „Kriminaalasja kohtueelse menetluse dokumentide näidismuudatuste kehtestamine“³³. Määruse lisades 1-112 on välja toodud kõikvõimalike määruste, taotluste, lubade, protokollide ja muude dokumentide nn dokumendipõhjad. Sündmuskoha vaatlusprotokollis (määruse lisa nr 66) nn protokollipõhjas on numbrilises järjekorras ära toodud kõigi protokollis kajastamist vajavate asjaolude loetelu. Sündmuskoha vaatlust läbiviival ametnikul tuleb vaid täita vajalikud reakohad toimingut alustades ja lõpetades ning protokollis põhiosas kanda tõendi sisuks olev informatsioon.³⁴

Sellised väljapakutud nn dokumendipõhjad, mis on olemas ka paberandjal, lihtsustavad küll toimingu tegija tööd, kuid tihti tekitab ka segadust, eriti siis, kui pole käepärast arvu- ja et eluliselt mittevajalikud read kustutada. Näiteks, kui sündmuskoha vaatlusel ei osale tõlk

³⁰ Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 385

³¹ Kahtlustatava, süüdistatava, tunnistaja või kannatanu võivad kaasa aidata nt erinevate asitõenditena kasutatavate esemete ja kuriteojälgede leidmisele, ka sündmuskohal toimunud muutuste selgitamisele. Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, 2006, lk 289

³² Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 253

³³ Kriminaalasja kohtueelse menetluse dokumentide näidismuudatuste kehtestamine. RTL 2008, 66, 934; RT I, 26.02.2013, 6

³⁴ Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses: üldkäsitlus. Tallinn, 2006, lk 30

(enamjaolt ei kasutata tõlki sündmuskoha vaatlusel), siis pole seda rida sinna vaja. Niisamuti on ka protokollile allakirjutamisest keeldumise reaga. Mis saab aga siis kui sellist dokumendivormi käepärast pole? Sellisel juhul pole keelatud ehitada tõend ka tühjale valgele paberile, kui vormistamisel on täidetud kõik seadusest tulenevad nõuded.³⁵

KrMS on urimis- ja muude menetlustoimingute protokollidele esitanud küllaltki selged ja konkreetsed nõuded. Arvesse on võetud ka erinevate toimingute eripärast tuleneva informatsiooni kajastamise vajalikkust. Protokollide vormistamist lihtsustavad olulisel määral ka justiitsministri määruse alusel välja antud erinevate menetluskirjelduste vormid. Selliselt ette antud vormide täitmine ei ole raske, keerulisem on aga tõendi sisuks oleva teabe kajastamine protokollide põhiosas.

1.4 Sündmuskoha vaatlusele esitatavad sisunõuded

Kõikvõimalike tõendite sisuks on kajastada sellist informatsiooni, mis on kuriteo lahendamise seisukohalt oluline, see tähendab et tõendis olevad andmed peavad andma osaliseltki vastuseid tõendamiseseme asjaolude kohta, mis on sätestatud KrMS §-is 62.

Seda, milliseid sisulisi andmeid sündmuskoha vaatlusprotokoll kajastama peab, on sätestatud KrMS § 87 lg-s 1. Selle paragrahvi järgi kantakse vaatlusprotokollis sündmuskoha olustiku kirjeldus; laiba isik või tundmatu laiba puhul isikukirjeldus; vaatlusel avastatud dokumendi või muu objekti nimetus ja tunnused; kuriteojälgede kirjeldus; muud vaatlusandmed ning uurimistoimingus äravõetud ja asitõendina kasutatava objekti nimetus ja number. KrMS §-s 84 tuuakse välja vaid see, et sündmuskoha vaatlust toimetatakse kuriteo toimepanemise kohas või sellega seotud kohas.

KrMS toob välja pelgalt vaatlusel nõutavate andmete loetelu, kuid ei reguleeri sündmuskoha vaatluse läbiviimise korda. Kõige üldisemalt tuleb muidugi lähtuda sündmuskoha vaatlusel nagu ka iga teise tõendi saamisel, tõendite kogumise üldtingimustest (KrMS § 9 lg 3 ja 4, § 64) ning kriminaalmenetluse põhimõtetest. Võib ju sündmuskoha vaatlus riivata omandi puutumatust ja piirata isikute liikumisvabadust.³⁶ „Sündmuskoha vaatlus peab olema igakülgne, täielik ja objektiivne“, sellised nõudmised kõnealusele uurimistoimingule on esitanud H. Lindmäe.³⁷ Täielikkuse ja igakülgsuse nõude kohaselt ei ole mõeldud, et sündmuskoha on vaja uurida ühesuguse põhjalikkusega, vaid vaja on eristada olulist ebaolulisest. See tähendab, et andmeid kogutakse valivalt pidades alati silmas nende seotust

³⁵ Samas, lk 32

³⁶ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 255

³⁷ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, 1995, lk 109

lahendatava kuriteoga.³⁸ Sündmuskoha vaatluse sisu paremaks mõistmiseks tuuakse järgnevalt välja selle uurimistoimingu taktikalise poole ülevaade.

Läbiviimise etapile eelneb üldjuhul mingi ettevalmistav tegevus. Niisamuti on ka sündmuskoha vaatlusega. Lisaks erinevatele organisatorsetele ja tehnikavahendite ettevalmistustele on vaja tagada sündmuskoha ja võimalike kuriteojälgede kaitse, et olustik jääks peale kuriteo toimumist võimalikult muutmata kujul. Näiteks tuleb hoiatada isikut või isikuid sündmuskohta rikkumast, kindlustada erinevate jälgede kaitse ilmastiku ja muude mõjude eest ning piirata sündmuskoht ümber. Samuti on vajalik võimalikult kiire saabumine sündmuskohale, kuna see on eduka vaatluse eeldus.³⁹ Sündmuskoha vaatluse võimalikult kiirel läbiviimisel pärast kuriteo avastamist on tagatud seal oleva informatsiooni parim ja adekvaatsem säilimine.⁴⁰ Ettevalmistavale tegevusele järgneb sündmuskohaga tutvumine ehk ülevaatamine. Selle eesmärk on saada üldpilt sündmuskoha olustikust ning määrata kindlaks sündmuskoha edasise uurimise taktika. Tutvumisel tuleb jälgida, et kuriteojälgi ei rikutaks.⁴¹

Sündmuskoha põhiline etapp, selle uurimine, hõlmab spetsiifilist jälgede ja tõenduslikku tähtsust omavate asjade otsimist ning nähtavaks muutmist kriminaaltehniliste vahendite kaudu. Kogu tegevus toimub teadlikult valitud meetodite järgi. Sellised süstemaatilised otsimismeetodid on tsentripetaalne liikumine, mil sündmuskohal jälgede otsimine toimub spiraalselt piirdealalt keskse löügu suunas. Vastupidist meetodit, mil alustatakse spiraalset liikumist sündmuskoha keskselt alat ning liigutakse piirdealale, nimetatakse tsentrifugaalseks liikumiseks. Otsesuunalisel liikumisel otsitakse jälgi kindlaks määratud üksteise kõrval asuvatelt ribadelt, et leida teo toimepanemise keskset kohta. Võimalikud on veel diagonaalne liikumine, mille puhul otsitakse sündmuskoht läbi horisontaalsel ja vertikaalsel tasandil nii, et tasandid ristuvad ning sektoriline liikumine, mille puhul erinevates kindlaksmääratud sektorites toimub jälgede otsimine eelnevalt nimetatud meetodeid kasutades.⁴² Kõik need taktikalised meetodid on kasutatavad erinevaid kuriteosündmuse laade ja paikkondi arvesse võttes, olgu siis tegu suure looduses asuva või väikeses korteris paikneva sündmuskohaga.

Sündmuskoha vaatluse käigus fikseeritakse esmalt erinevate objektide ja jälgede vastastikune paiknemine, seejärel muudetakse objektide asetust, uuritakse neid lähemalt ning tehnikavahendite abil muudetakse nähtamatud jäljed nähtavaks, valmistades seejuures tõmmiseid ja jäljendeid või tehes väljalõikeid kuriteojälje kättesaamiseks. Kui sündmuskohal

³⁸ Samas, lk 109

³⁹ Samas, lk 104-107

⁴⁰ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 255

⁴¹ Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, 2006, lk 290

⁴² Samas, lk 290-292

on laip, sisaldab sündmuskoha vaatlus ka laiba vaatlust.⁴³ Vastavalt KrMS § 85 selgitatakse laiba vaatluse korral välja laiba isik või tundmatu laiba puhul antakse selle isikukirjeldus; laiba asukoht, asend ja poos; laiba juures ning kehaosadel, riietel, jalatsitel olevad kuriteojäljed ja objektid; koolnutunused ja ka muud kriminaalasja lahendamiseks vajalikud tunnused. Laiba vaatlusel võib vajalik olla kohtuarsti osavõtt, kelle ülesanne KrMS § 85 lg 3 järgi on sedastada surma saabumine ning vaatlust läbiviiva ametniku abistamine ekspertiisiks vajalike lähteandmete kogumisel ja talletamisel.

Sündmuskoha vaatlusprotokolli talletatakse vaatluse tingimused, käik ja tulemused täielikult, täpselt, süsteemikindlalt ning objektiivselt tagamaks tõendi lubatavus ja usaldusväärus. Protokolli sisu ei ole vaja kuhjata tõendamise seisukohalt mitteolulise informatsiooniga. Täpne sisu, jälgede talletamise ja avastamise viisi kirjeldus annab vajadusel võimaluse sündmuskoht taastada võimaliku uurimiseksperimendi tarvis või ekspertiisi tegemiseks.⁴⁴ Samuti on vaja protokollis kirjeldada ka põhjaliku täpsusega sündmuskohalt ära võetud esemeid ja nende äravõtmiseelset asukohta nii, et hiljem oleks see ja ainult seesama ese asetatav kohale, kust ta võeti. Vastasel korral välistatakse sündmuskoht ja seal asetleidnud sündmuse rekonstrueerimine.⁴⁵ Kirjeldatavatele objektidele kantakse sulgudes järgi number, et oleks selge, millist eset kirjeldatakse.

Mõõtmised peavad olema täpsed, kui see pole võimalik, siis põhjendatakse seda. Kirjeldust alustatakse üldisemalt üksikule, alustatakse juurdepääsutee kirjeldamisega sündmuskohale, seejärel kirjeldatakse olustikku ning lõpuks talletatakse kindla süsteemi alusel avastatud jäljed ja esemed. Objektiivsuse nõue sisaldab endas mitte ainult silmaga nähtut, vaid ka muul moel tajutut (näiteks iseloomulik lõhn või heli). Kui sündmuskohalt otsitavaid jälgi ei leita, siis kantakse protokollis, et jälgi ei avastatud või ei leitud.⁴⁶ Iga süütegu jätab endast maha jäljed, olgu need siis silmale nähtavad või nähtamatud, seetõttu pole võimalik protokollis kanda asjaolu, et kuriteojälgi ei esine. Vaatlusprotokoll on soovituslik kirjutada sündmuskohal, et vajalik tõendusteave ei ununeks, kui tekib vajadus vaatlus hiljem kirjutada, siis võib sündmuskoha esialgseks jäädvustamiseks kasutada heli- või videosalvestust või sündmuskoht fotograferida.

Eeltoodust lähtuvalt tuleb välja, et kõne all oleva uurimistoimingu läbiviimine ja vormistamine ei ole just kõige kergem ülesanne. Sündmuskoha vaatlust toimetav ametnik

⁴³ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, 1995, lk 111-114

⁴⁴ Samas, lk 119-120

⁴⁵ Krüger, U. Kriminaalmenetles: tõendamine kohtueelses menetluses: üldkäsitlus. Tallinn, 2006, lk 39

⁴⁶ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, 1995, lk 119-122

peab omama põhjalikke teadmisi, oskusi ja kindlasti ka kogemusi nii kriminaalmenetluse, kui ka kriminalistika valdkonnast. Muidugi saab keerulisematel juhtudel kasutada ka vastavate erialade asjatundjaid, kuid sisuline töö jääb ikkagi sündmuskoha vaatlust läbiviiva ametniku teha.

1.5 Konfrontatsiooniõigusest tulenev vaatenurk

Eelnevatest alapeatükkidest tulenevalt tekib aga küsimus, et kui sündmuskoha vaatlusprotokolli käigus saab menetleja teavet meelelise kogemuse ehk nägemise vahendusel, siis mis eristab teda nn tavalisest tunnistajast, kes samuti enamasti kogeb sündmust nägemise kaudu? Ja miks ei või sellisel juhul menetlejat kohelda kohtus samamoodi nagu tunnistajat? Nende küsimuste üle diskuteerib põhjalikult A. Kangur.⁴⁷ Lühike vastus on aga see, et kehtiv KrMS ei võimalda sellist käsitlust, kuna KrMS § 66 lg 2 järgi ei saa menetleja olla samal ajal ka tõendi allikas. Seda seisukohta on väljendanud ka Riigikohus.⁴⁸ Siinkohal tuleks aga arvestada ka Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni⁴⁹ artikli 6 lõike 3 punktiga d, mille järgi tuleb tagada süüdistatavale õigus küsitleda teda süüdistavaid tunnistajaid võrdselt omapoolsete tunnistajatega. Selles sättes ilmneb konfrontatsiooni põhimõte, mille eesmärgiks on kindlustada kriminaalmenetluses faktide tuvastamise protsessi usaldusväärsus, samuti informatsiooni igakülguse ja täielikkuse saavutamine.⁵⁰

A. Kanguri arvates võiks menetleja sobida hästi kohtus tunnistajaks, kuna ta omab kõige rikkalikumat informatsiooni kohtueelse menetluse käigus leitu kohta. Samuti ei tohiks dokumendi kui tõendi usaldusväärsus sõltuda vaid selle dokumendi pealkirjast. Kõik takistused menetleja kohtlemisena tunnistajana kohtus on tõlgendamise teel ületatavad ja süüdistatavale peaks sellisel juhul olema tagatud küsitlemisõigus ka näitkes sündmuskoha vaatluse läbiviinud ametniku suhtes.⁵¹

Sündmuskoha vaatluse vajalikkus ilmneb mitmel, eelnevates peatükkides kirjeldatud viisil, kuid sündmuskoha vaatluse vajalikkus võib tuleneda ka sellest, et üldjuhul ei ole sündmuskohal tunnistajat, kelle ütlustega tõendamiseseme asjaolusid edasi anda. Selliselt võib nimetatud uurimistoimingu läbiviivat ametnikku käsitleda nn professionaalse tunnistajana, kes oskab tõendamiseks vajaliku teabe edasi anda. Sellisel juhul ei peaks

⁴⁷ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses. – Juridica nr 8, 2011, lk 589- 611

⁴⁸ RKKK otsus nr 3-1-1-82-10 p 8

⁴⁹ RT II 2000, 11, 57

⁵⁰ Kangur, A. Millal saab isiku kohtust väljaspool tehtud avaldus olla tõendiks kohtumenetluses? – Juridica nr 1, 2008, lk 11-23

⁵¹ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses. – Juridica nr 8, 2011, lk 596

⁵¹ RT II 2000, 11, 57

tõepoolest menetlejat kohtlema kohtus erinevalt tunnistajast. Bakalaureusetöö autori arvates ei tähenda aga selline käsitusviis seda, et sündmuskoha vaatlusprotokolli ei ole üldse vaja, sest sellisel juhul peaks menetleja igal sündmuskohal temale teatavaks saanud tõendusteabe meelde jätma. See aga ei ole võimalik, kuna sündmuskohti, mida tuleb tööst lähtuvalt vaadelda, on väga palju.

Käesoleva töö sissejuhatuses märgiti, et kriminaalmenetluse läbiviimisel ja tõendite kogumisel võib ette tulla eksimusi, samuti sündmuskoha vaatlemisel ja vormistamisel. Kuigi KrMS on sündmuskoha vaatlusprotokolli sisule ja vormile sätestanud hulganisti nõudmisi, siis päris elus ei lähe kõik alati nii nagu seadus nõuab. Miski ei suuda garanteerida, et sündmuskoha vaatlusprotokoll ongi objektiivne, sisaldab täielike ja täpseid andmeid vaatluse tingimuste ja käigu kohta ning kajastab vajalikke tõendamiseseme asjaolusid, mis omakorda hakkab mõjutama aga selle tõendi kvaliteeti. Seetõttu leiab käesoleva töö autor, et sündmuskoha vaatluse õigsuse kontrollimisse ei peaks kergelt suhtuma ja menetleja käsitlemine kohtus sarnaselt KrMS § 66 lg 1 sätestatud tunnistajale oleks üheks võimalikuks lahenduseks kompenseerimaks sündmuskoha vaatlusel ette tulnud eksimusi ning samal ajal oleks tagatud süüdistatavale ka konfrontatsiooniõigusest tulenevad õigused.

2. SÜNDMUSKOHA VAATLUSPROTOKOLLI LUBATAVUS

Selleks, et tõend tunnistada lubatavaks, tuleb kohtul eelnevalt kontrollida selle kogumise viisi ja sisu vastavust seaduse sätetele ning oma otsust põhjendada.

Tõendite hindamisel on oma kindel ja loogiline järjekord, millest alustada ja millistele asjaoludele on vaja konkreetselt tähelepanu pöörata. A. Kangur on tõendite hindamiseks välja toonud tõendit iseloomustavate kriteeriumite loogilise järjestuse. Selle järgi välistatakse kõige pealt asjakohatud ja lubamatud tõendid, seejärel ebausaldusväärsed tõendid ning allesjäänud tõendite kaalumise tulemusel teeb kohus oma järeldused.⁵² Käesolev bakalaureusetöö keskendub tõendi lubatavusele. Kuigi tõendi usaldusväärsusel ja kaalul on oma väga oluline koht tõendite hindamisel, ei oma see tähtsust antud töö kontekstis lähtuvalt püstitatud eesmärgist selgitada välja sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavust mõjutavad asjaolud.

A. Kangur defineerib tõendi lubatavust kui õiguslikku kategooriat, mis tähistab konkreetse teabe tõendamiseks kasutamise lubamist ja ütleb, et tõendi lubamatuse võib kaasa tuua selle saamisel tehtud menetluslik eksimus, samuti tõendi asjakohatus.⁵³ Tõendi asjakohasus ehk tõendi vastuvõtmise tingimused on reguleeritud KrMS §-s 286¹, mille järgi kohus võtab vastu ainult sellise tõendi ja korraldab selliste tõendite kogumise, millel on kriminaalasjas tähtsust, st, et vastuvõetav tõend peab andma teavet tõendamiseseme asjaolude kohta.

Lubatavuse üle otsustamisel kontrollitakse tõendi vormi, kogumise korra ja allika kvaliteeti.⁵⁴ Tõendi lubamatust ei pea aga kaasa tooma igasugune tõendi kogumise korra rikkumine, vaid ainult see, kui tõendi saamisel on rikutud oluliselt tõendi kogumise korda.⁵⁵ Sama seisukohta on väljendanud ka Riigikohus tuues välja, et tõendi kogumist reguleerivate menetlusõiguslike sätete rikkumise tuvastamine ei tingi alati ja automaatselt selle tõendi lubamatust. Tõendi lubatavuse üle otsustamisel tuleb hinnata rikutud normi eesmärki ja seda, kas sellist tõendit poleks saadud, kui normi ei oleks rikutud. Tõendit on alust käsitada lubamatuna muuhulgas siis, kui selle saamisel on aset leidnud mitmed ja eraldivõetult mitteolulised menetlusõiguse rikkumised.⁵⁶

Lähtuvalt eeltoodust tuleb kohtul sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavuse üle otsustamisel kontrollida selle asjakohasust ehk kas protokollis sisalduv tõendusteave käib antud

⁵² Kangur, A. Kohus ja kohtulahendid: mõtteid ja soovitusi kohtulahendi kirjutajale. Tartu, 2012, lk 44

⁵³ Samas, lk 34-35

⁵⁴ Kergandberg, E. Kohtuotsus kriminaalasjas, selle kujunemine ja kriitika. Tallinn, 1999, lk 73

⁵⁵ Kergandberg, E. jt. Kriminaalmenetlus: teine, muudetud trükk. Tallinn, 2004, lk29

⁵⁶ RKKK otsus nr 3-1-1-31-11 p 15

kriminaalaja kohta ja kas see teave sisaldab tõendamisele kuuluvaid asjaolusid. Samuti tuleb kontrollida, kas sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamisel on järgitud KrMS-s ette nähtud vorminõudeid ja kas sündmuskoha vaatluse sisulisel läbiviimisel on lähtutud seaduse sätetest, tõendite kogumise üldtingimustest ja kriminaalmenetluse põhimõtetest.

KrMS-i ja Riigikohtu tõlgendused tõendi lubatavuse osas on U. Lõhmus võtnud kokku järgmiselt: „Ebaseaduslikult saadud tõend pole Eesti kriminaalkohtumenetluses lubatav, kui see on sõnaselgelt väljendatud seaduses. Muul juhul võib ebaseaduslikult saadud tõend olla kasutatav, eriti kui tegemist on raske kuriteoga ja sellest tuleneva avaliku menetlushuviga“.⁵⁷

Järgnevas alapeatükis uuritakse millistel konkreetsetel asjaoludel on Riigikohus oma praktikas sündmuskoha vaatlusprotokolli lubamatuks tunnistanud ja milliste kuriteoliikide puhul on kohus pidanud seda vajalikuks tõendiks.

2.1 Valim ja probleemid

Uurimisküsimustele konkreetsete vastuste leidmiseks koguti andmeid Riigikohtu praktikast. Analüüsitavad andmed käesolevas bakalaureusetöös on Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsused, mis puudutavad suuremal või vähemal määral sündmuskoha vaatlust ja vaatlusprotokolli. Riigikohtu lahend on loetud kriminaalmenetlusõiguse allikate hulka ja tal on olemasolevat õiguslikku regulatsiooni täiustav, ühtlustav ning vastuolusid kõrvaldav eesmärk.⁵⁸ Kuigi Riigikohtul ei ole vastavalt KrMS § 363 lg 5 lubatud tuvastada faktilisi asjaolusid, on tema pädevuses kriminaalmenetlusõiguse kontroll, mis hõlmab ka järelvalvet selle üle, kas tõendite hindamisel on menetlusõigusest kinni peetud.⁵⁹ Seetõttu oligi ainuõigeks valikuks analüüsida töö raames just Riigikohtu lahendeid.

Sündmuskoha vaatlust puudutavate Riigikohtu lahendite otsing teostati interneti põhiselt ja selleks kasutati Riigi Teataja veebilehe⁶⁰ otsingumootorit. Esmalt valiti lehe horisontaalsest menüüst „kohtuteave“, mis avas rippmenüü. Sealt tehti edasine valik „riigikohtu lahendid“, mis avas Riigikohtu lahendite otsingu lehekülje. Leidmaks kõiki otsuseid, mis sisaldavad sündmuskoha vaatlust, valiti esmalt „asja liik“ menüüst „kuriteo- või väärteoasi“ ning „tekst/sisu“ kasti trükiti otsingu sõnaks „sündmuskoha vaatlus“. See otsing andis tulemuseks 59 Riigikohtu lahendit ajavahemikus 22.03.1994 kuni 20.03.2013. Sellele järgnes kõigi tulemuseks saadud Riigikohtu lahendite läbitöötamine. Saadud tulemuste selgemaks ja

⁵⁷ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn, 2012, lk 43

⁵⁸ Sillaots, M. Riigikohtu lahend Eesti kriminaalmenetlusõiguse allikana. – Juridica, nr 2, 2001, lk 80

⁵⁹ RKKK otsus nr 3-1-1-19-09 p 15

⁶⁰ Riigi Teataja. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/index.html>, 25.03.2013

süsteemsemaks kajastamiseks, koostati nende tulemuste kohta tabel (edaspidi Tabel), mis on lisatud ka käesoleva töö juurde (lisa).

Tabelis on välja toodud numbrilises järjekorras ajas kahanevalt Riigikohtu lahendid ja töö sisu poolest tähtsust omavad andmed: otsuse number, §§, märkused, nõuete rikkumine, Riigikohtu seisukoht ning tagajärg. Otsuse number kajastati, et oleks võimalik hilisem andmete ülekontrollimine. §§ alla märgiti KarS-i ja muude seaduste paragrahvid, mille alusel menetluses süüdistus esitati, sulgudesse märgiti vastava paragrahvi sisu. Märkuste alla toodi välja, millisel viisil sündmuskoha vaatlusprotokolli kohtuotsuses kajastati. Nõuete rikkumise kasti märgiti, millised probleemid esinesid seoses sündmuskoha vaatlusega – mida nii maa- kui ringkonnakohus, kuid põhiliselt kaitsja tõi sündmuskoha vaatluses puudustena välja või puudus protokoll üldse. Riigikohtu seisukoha alla toodi välja kohtu põhjendused ja selgitused sündmuskoha vaatluses esinenud probleemide kohta, kui neid ei esinenud ja kohus sündmuskoha vaatluse osas seisukohta ei omanud, siis märgiti kasti „ei maini“. Viimasena on Tabelis välja toodud tagajärg, kuhu märgiti, kas sündmuskoha vaatlusprotokoll oli kohtu poolt lubatud tõendina või mitte ning kui uurimistoiming puudus ja oli kohtu arvates vajalik või mittevajalik, siis tehti selle kohta märke.

Andmetena kogutud riigikohtu lahenditest ei sobinud kõik käesolevasse bakalareuseröösse. Kuna töö lähtub hetkel kehtivast KrMS-t seisuga 20.05.2013, siis ei kasutatud lahendeid, mis menetleti enne KrMS-i kehtinud KrMK ning apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku⁶¹ (AKKS) alusel. KrMS jõustus 01.07.2004 ning enne seda aega menetletud lahendeid töös ei kajastata. Siiski oli olemas üks lahend (Tabelis jrk nr 48), mille puhul tekkis väike segadus, nimelt toimus asja läbivaatamine 21.06.2004 ehk enne KrMS-i jõustumist, kuid otsus tehti 06.07.2004. Kuna aga selle lahendi puhul ei olnud siiski menetluse läbiviimise aluseks KrMS vaid AKKS, siis jäeti nimetatud lahend valimist välja.

Samuti esines kogumis 3 lahendit, mille sisulisel läbitöötamisel selgus, et nendes ei ole sündmuskoha vaatlust mainitud lahendatava asja kontekstis või sisaldas lihtsalt sõna sündmuskoht ning vaatlusprotokolli ei mainita, seepärast jäeti need valimist välja. Lahendid on Tabelis järjekorra numbritega 37, 39 ja 40 ning märkusena on juurde lisatud, et sündmuskoha vaatlusprotokolli ei mainita asja kontekstis.

Kohtulahendite läbivaatamisel selgus veel asjaolu, et mitte kõik sündmuskoha vaatlust puudutavad Riigikohtu lahendid ei olnud kriminaalasjad, suur osa otsuseid oli tehtud

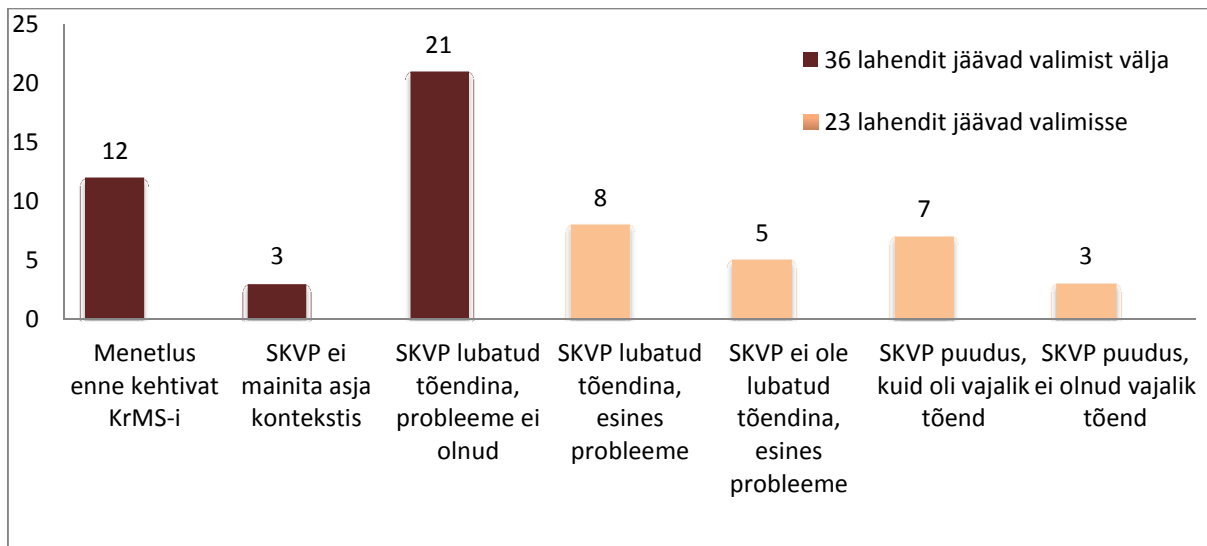
⁶¹ RT I 2004, 46, 329. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184444>, 15.05.2013

väärteoasjas. Kuna ka väärteoasjade otsustes esines seoses sündmuskoha vaatlusega bakalaureusetöö sisuks olevaid probleeme, siis ei saanud nendest mööda vaadata. Seepärast võeti aluseks Väärteomenetluse seadustiku⁶² (VTMS) § 2, mille järgi kohaldatakse väärteomenetluses kriminaalmenetluse sätteid, arvestades väärteomenetluse erisusi. Töös käsitletavate tõenditega seonduvad võimalikud erisused tulenevad VTMS 5. peatükist. Sealne § 31 lg 1 sätestab, et tõendamisel ja tõendite kogumisel järgitakse väärteomenetluses kriminaalmenetluse sätteid käesolevas peatükis sätestatud erisusi arvestades. Nimetatud peatükis sündmuskoha vaatlusele erisusi ei esitata, seetõttu tulebki väärteo menetluses sündmuskoha vaatluse läbiviimisel ja vaatlusprotokolli vormistamisel lähtuda KrMS-s sätestatust. Tegemaks vahet, milline Riigikohtu otsus oli tehtud väärteoasjas, siis on Tabelisse paragrahvi järgi märgitud tähis „VA“. Sellise süsteemi järgi jagunesid kohtulahendid järgmiselt: 31 kriminaalasja lahendit ja 16 väärteoasja lahendit.

Valimi hulgast jäeti töö eesmärgist lähtuvalt välja ka need Riigikohtu lahendid, kus eelnevad kohtuastmed ja ka Riigikohus sündmuskoha vaatluse osas etteheiteid ei teinud ja oli öeldud, et rikkumine on tõendatud muude tõendite hulgas ka sündmuskoha vaatlusprotokolliga. Sellest tulenevalt on tehtud järeldus, et sündmuskoha vaatlusprotokoll oli lubatud tõendina. Selliseid Riigikohtu lahendeid oli kokku 21 ja ka Tabelis on nende juurde tehtud vastavad märged.

Need lahendid, kus sündmuskoha vaatluse osas esines erinevaid probleeme jagunesid järgnevalt: sündmuskoha vaatlusprotokollis esines probleeme, kuid Riigikohus pidas lubatavaks tõendiks (8 lahendit); sündmuskoha vaatlusprotokollis esines probleeme ja Riigikohus ei pidanud tõendit lubatavaks (5 lahendit); sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, kuid Riigikohus pidas vajalikuks tõendiks (7 lahendit); sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus ja Riigikohus ei pidanud vajalikuks tõendiks (3 lahendit). Illustreerimaks eelnevat kokkuvõtvalt, koostas töö autor joonise 1, kus lühend SKVP tähendab sündmuskoha vaatlusprotokoll.

⁶² RT I 2002, 50, 313; RT I, 22.03.2013, 9

Joonis 1. Riigikohtu lahendite jaotus sündmuskoha vaatluse problemaatika alusel.

Nii koosnebki antud bakalaureusetöö valim 23-st Riigikohtu lahendist, kus tuuakse välja töö sisult olulised probleemid seoses sündmuskoha vaatluse ja vaatlusprotokolliga (vt joonis 1).

2.2 Riigikohtu lahendite analüüs

Järgnevalt tuuakse välja Riigikohtu seisukohad vastavalt eelnevale liigitusele. Vaadatakse, millised on kohtu seisukohad sündmuskoha vaatlusprotokolliga esinenud probleemide suhtes ning kas kohus luges nimetatud uurimistoimingu protokolliga lubatavaks tõendiks või mitte. Selles alapeatükis peaks selguma ka sündmuskoha vaatluse kui tõendi vajalikkus erinevate kuriteoliikide puhul.

2.2.1 Sündmuskoha vaatlusprotokoll oli lubatud tõendina, kuid esines probleeme

Riigikohtu otsuse nr 3-1-1-42-12 (vt Tabelis jrk nr 4) punktis 8.1 tuuakse välja, et sündmuskoha vaatlusprotokolliga väljatrükkimine ja allkirjastamine sündmuskohast eemal ei ole menetlusõiguse rikkumine. KrMS §-i 84 lg 1 järgi toimetatakse sündmuskoha vaatlust kuriteo toimepanemise kohas, või kohas, mis on seotud kuriteo toimepanemisega. See ei tähenda seda, et kogu vaatlus tuleb otsast lõpuni koha peal vormistada, pigem määratletakse selle paragrahviga kuriteo sündmuse toimumise koht KarS § 11 mõistes⁶³. Selline kohapeal vormistamine on muidugi soovituslik, et midagi ei ununeks, kuid keelatud ei ole ka vormistamine mujal lõpetada. See eeldab muidugi sündmuskoha eelnevat jäädvustamist kas fotodel, video- või helisalvestusel (vt käesoleva töö p 1.4). Riigikohus ei lugenud sündmuskoha vaatlusprotokolliga nimetatud vormistusliku puuduse tõttu lubamatuks tõendiks.

⁶³ Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2012, lk 254

Lahendis nr 3-1-1-15-12 (vt Tabelis jrk nr 5) esines sündmuskoha vaatlusprotokolli seisukohalt üks märkus, mis tekitas kohtu arvates vastuolusid sündmuskoha vaatlusprotokollis kajastatu ja spetsialisti antud ütluste vahel. Punktis 18 märgib Riigikohus, et sündmuskohalt leitud sõrmejälgede vanusest, kui kriminaalasja tõendamiseseme olulisest asjaolust tuleb kolleegiumi arvates nõustuda tähelepanekuga, et kohtueelses menetluses viidi tegelikult läbi kolm sündmuskoha vaatlust – 5. juulil, 20. juulil ja 8. septembril ning identifitseerimiskõlbulikke sõrmejälgi avastati neist esimese ja viimase vaatluse käigus. Ajaliselt viimase sündmuskoha vaatluse ajaks - seega 8. septembriks - oli kuriteosündmusest möödunud enam kui kaks kuud. See asjaolu tekitab kahtlusi spetsialisti väidetes, et sõrmejalg ei saanud olla vanem kui 2 nädalat ja et värvitud pinnal ei püsi jälg kauem kui 30 päeva. Selliselt tuleb välja kui tähtis on, et sündmuskoha vaatlus saaks juba esimesel korral läbi viidud igakülgset, täielikult ja objektiivset, sest igasuguste hilisemate vaatluste ajaks ei pruugi tõendamiseks vajalikke jälgi enam olemas olla ning vaatluste paljusus võibki kohtumenetluses kahtluse alla seada selle sisu. Kohus antud otsuses ei märgi sündmuskoha vaatluse vormistuslikke puudusi, samuti ei nimeta tõendit lubamatuks, seega on tõend lubatav vaatamata nimetatud uurimistoimingu mitmekordsele läbiviimisele.

Lahendi nr 3-1-1-39-11 (vt Tabelis jrk nr 12) punktis 11 on välja toodud puhtalt vormistuslikud puudused ja põhjendused, miks kaitsja nendele toetuda ei saa. Riigikohus ei nõustunud väitega, et sündmuskoha vaatlusprotokolli ei saa tõendina kasutada, sest seda ei ole koostamisel tutvustatud menetlusalusele isikule, sellel puuduvad asjakohased märked ja menetlusaluse isiku allkiri. Riigikohtu seisukoht oli, et vastavalt KrMS §-le 84 lg 2 ei pea isik viibima obligatoorselt sündmuskoha vaatluse juures ja seepärast ei ole ka menetlusaluse isiku allkirja puudumine protokollist menetlusõiguse rikkumine. Kohus ei tuvastanud sündmuskoha vaatlusprotokollis vormistuslikke ega sisulisi puudusi, seetõttu oli tõend ka lubatav. Hetkel kehtiva KrMS-i § 83 lg 3 järgi võib kutsuda teatud isikuid vaatluse juurde, kui see aitab tagada vaatluse igakülgset, täielikkust ja objektiivsust. Antud säte ei ole kohustav ja isiku kaasamine vaatluse juurde jääb uurimistoimingut läbiviiva menetleja otsustada.

Isiku sündmuskoha vaatlusel viibimisega on seotud ka lahend nr 3-1-1-137-04 (vt Tabelis jrk nr 45), kus väideti, et vaatlusprotokolli märgiti isik, kes seal tegelikult ei viibinud ning kirjeldatus tekkis seetõttu sisuline vastuolu. Riigikohus leidis, et sündmuskoha vaatlusel on lubatud kirjeldada ka vaatluse ajal asetleidvaid muudatusi ja märkis punktis 10, et: „ ... erinevalt tavapärasest ei kajasta sündmuskoha vaatlusprotokoll käesoleval juhul sündmuskoha mitte staatiliselt, vaid edastab ka sündmuskoha vaatluse ajal asetleidnud muudatust: seda, et sündmuskoha vaatluse alustamisel müügisaalis mänginud raadio lülitas

juhataja hiljem välja.“ Siit võib järeldada, et vaatlusel viibinud isik lahkus vahepeal sündmuskohalt ja nimetatud muutus kajastus ka sündmuskoha vaatlusprotokollis. Kohus ei tuvastanud vaatluses vastuolusi ega rikkumisi ning luges tõendi lubatavaks.

Otsuses nr 3-1-1-116-10 (vt Tabelis jtk nr 14) põhjendab Riigikohus, miks võib kriminaalmenetluse väline sündmuskoha vaatlus olla lubatav tõend ja mis võib olla protokollis lisana muu näitlikustav viis. Kolleegium märkis punktis 8, et väärteomenetluses koostatud sündmuskoha vaatlusprotokoll on käsitatav uurimistoimingu - täpsemalt sündmuskoha vaatluse - protokollina KrMS § 63 lg 1 mõttes ja kala loendamise protokoll sündmuskoha vaatlusprotokollis lisana KrMS § 148 tähenduses. Tõendi kogumine ei olnud vastuolus kriminaalmenetluse põhimõtetega. Samuti vastab vaatlusprotokoll KrMS § 87 nõuetele, st et sisulisele poolele ei olnud Riigikohtul ka midagi ette heita märkides, et vaatlusprotokollis on muu hulgas märgitud alamõõduliste kalade arv, asjaolu, et kalade mõõtmisel kasutati taadeldud joonlauda ja mõõdulinti, samuti see, et kala mõõtmise ja kaalumise kohta on koostatud eraldi protokoll. Kohus ei tuvastanud väärteomenetluse raames koostatud sündmuskoha vaatlusprotokollis vormistuslikke ega sisulisi eksimusi ja seetõttu oli protokoll koos lisaga tõendina lubatav.

Sündmuskoha vaatlust ei muuda ebatäielikuks ja seetõttu ka lubamatuks fotode tegemata jätmine. Nii on Riigikohus otsuses nr 3-1-1-41-09 (vt Tabelis jrk nr 21) punktis 7 märkinud, et fotode puudumine ei muuda vaatlusprotokollis ebausaldusväärseks tõendiks, eriti kui protokollist endast nähtuvad kõik tõendamiseks vajalikud asjaolud.

Asjatundja kaasamisest sündmuskoha vaatlusele räägib lahend nr 3-1-1-82-06 (vt Tabelis jrk nr 34). Riigikohus toob välja punktis 12, et asjatundja ütlused on lubatavad tõendid üksnes osas, milles ta kirjeldab sündmuskohal avanenud pilti, kuid mitte osas, kus ta seletab, millistel asjaoludel võis kuritegu toimuda. See tuleneb KrMS § 87 lg-st 2, mis keelab kanda sündmuskoha vaatlusprotokollis isiku seletusi. Sellest järeldubki, et asjatundjal on sündmuskoha vaatlusele kaasamisel vaid vaatlust läbiviivat ametnikku abistav roll. Muus osas kohus uurimistoimingu protokollile märkusi ei tee, seega oli tõend lubatud.

Sündmuskoha vaatluses esines sisulisi puudusi Riigikohtu lahendis nr 3-1-1-88-06 (vt Tabelis jrk nr 35), kus eksperdil jäi tõendamise koha pealt olulistele küsimustele vastamata, kuna teekattes olnud defektide arv ja nende tõsidus ei olnud sündmuskoha vaatlusprotokollis märgitud. Jällegi saab kinnitust, kui tähtis on, et vaatlus kajastataks kõiki tõendamiseks

vajalikke asjaolusid eriti täpselt ja täielikult. Selles otsuses ei öelnud Riigikohus, et tõend on lubamatu, kuid luges kõrvaldamata kahtlused süüdistatava kasuks.

Eelneva kokkuvõtteks võib öelda, et Riigikohus ei pidanud kriminaalmenetlusõiguse rikkumiseks ja luges sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavaks tõendiks vaatamata sellistele vajakajäämistele nagu sündmuskoha fotografeerimata jätmine või üksikute sisuliste puudujääkide esinemine. Kuid sisult mittetäieliku sündmuskoha vaatlusprotokolli tõttu võidakse kõrvaldamata kahtlused *in dubio pro reo* põhimõttel⁶⁴ süüdistatava kasuks lugeda, kuigi tõend ise on lubatav. Ülejäänud etteheidetud puuduste osas tõi Riigikohus välja, et sündmuskoha vaatlusprotokolli väljatrükk ja allkirjastamine sündmuskohast eemal ning menetlusaluse- või muu isiku mitteviibimine sündmuskohal ei ole menetlusõiguse rikkumine. Mitme sündmuskoha vaatluse kirjutamine on ka lubatud, samuti võib sündmuskohta kirjeldada ajas muutuvalt (kuid vastavale teguviisile peab olema tõendamiseseme asjaolude seisukohalt põhjendus). Riigikohus toob välja veel, et väärteo raames koostatud sündmuskoha vaatlusprotokoll on samuti KrMS § 63 lg 1 järgi tõend ja peale foto, filmi, heli- või videosalvestise või joonise on ka muid viise, kuidas sündmuskoha vaatlust näitlikustada.

2.2.2 Sündmuskoha vaatlusprotokoll ei ole lubatud tõendina, esines probleeme

Riigikohus nimetas oma otsuses nr 3-1-1-31-11 (vt Tabelis jrk nr 13) sündmuskoha vaatluse ebausaldusväärseks ja seetõttu ka lubamatuks tõendiks, kuna tehtud vigu ei saanud hinnata tehnilisteks ega vormistuslikeks. Asja menetleti KarS § 184⁶⁵ järgi. Kohus luges kõige suuremaks rikkumiseks asjaolu, et ametnik, kes sündmuskoha vaatluse läbi viis ja oma allkirjaga kinnitas, ei asunud ise sündmuskohal. Nimelt kirjeldasid sündmuskoha olustikku talle teised ametnikud telefoni teel. Samuti oli protokolli märgitud isiku nimi, kes seal tegelikult ei viibinud, mis tekitas vastuolusid sündmuskoha vaatlusprotokolli ja tunnistajate ütluste vahel. Tehtud vigu ei osanud ametnikud ise kommenteerida. Riigikohus põhjendas punktis 20.1 tõendi ebausaldusväärset sellega, et protokolli koostaja peab viibima menetlustoimingu juures, sest oma allkirjaga kinnitab ta et menetlustoiming tehti just sellisel viisil, nagu see protokollis kajastati. Isik, kes menetlustoimingu tegemisest osa ei võta, saab aga kirjeldada vaid teiste isikute tajutut, saamata ise vahetu mulje põhjal kinnitada menetlustoimingu läbiviimisega seonduvat. Sellisele menetlusedokumendile ei saa

⁶⁴ „*In dubio pro reo* – kahtluse korral süüdistatava kasuks – on õigusriikliku karistusõiguse põhimõte (Euroopa inimõiguste konventsiooni art 6 lg 2, KrMS § 7 lg 3), mille järgi tuleb kriminaalmenetluses kõrvaldamata kahtlust isiku süüdioliku suhtes tõlgendada tema kasuks.“ Sootak, J. Süüdimõistmine koosseisu valiktu vastamise alusel. Konkureerivad põhimõtted *in dubio pro reo* ja *iura novit curia*. – *Juridica* nr 2, 2009, lk 108

⁶⁵ Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine.

tõendamiseseme asjaolude kindlakstegemisel tugineda. Kirjeldatud olukord ei ole võrreldav lahendis 3-1-1-42-12 (vt Tabelis jrk nr 4) märgituga, kus ametnik lõpetas ja allkirjastas protokolliga mujal, olles eelnevalt ise sündmuskoha olustikku vahetult tajunud. Nimetatud rikkumine on otseses vastuolus sündmuskoha vaatluse eesmärgiga saada tõendamiseseme asjaolude kohta teavet meelelise kogemise tulemusena.

Otsuses nr 3-1-1-15-09 (vt Tabelis jrk nr 22) luges Riigikohus sündmuskoha vaatlusprotokolliga seadusega vastuolus olevaks ja ei lubanud tõendikogumisse jätta, põhjendades oma seisukohta punktis 11 sellega, et protokoll sisaldas üldsõnalisi andmeid, mis ei võimaldanud sündmuskoha ja seega ka kuriteo sündmuse kohta saada adekvaatset pilti. Samuti oli kantud protokolliga menetlustoimingus osalenud isikute seletused, mis on otseses vastuolus KrMS §-ga 87 lg 2. Menetlus toimus KarS § 356 lg 1 järgi, mis keelab puude ja põõsaste ebaseadusliku raie. Riigikohus märkis, et protokollis esinesid sisulised puudused, mille kohaselt ei suudetud üheselt ja selgelt eristada erinevatest raietest pärinevaid kändusid. Vormistatud oli kaks sündmuskoha vaatlusprotokolliga, kuid kummastki ei selgunud, mida konkreetselt vaadeldi, samuti olid puudu mõõtmised ja tehnikavahendite kasutamist protokollis ei kajastatud. Riigikohus põhjendas tõendi lubamatust veel sellega, et metsajärelevalves on kehtestatud kindlad nõuded mõõtemetoodikale ning mõõtmised tuleb vormistada sündmuskoha vaatlusprotokolliga lisana metsalugemise või raiekoha ülevaatusaktis. Kolleegium oli seisukohal, et puude ja põõsaste ebaseaduslik raie, aga ka mistahes muu tagajärjedelikt objektiivse koosseisu tuvastamiseks ongi just nimelt sündmuskoha vaatlus vältimatult vajalik uurimistoiming, kuna sel teel kajastatakse adekvaatselt puude ja põõsaste ebaseadusliku raie objektiivse koosseisu kõiki olulisi asjaolusid. Kui eelnevas otsuses põhjustas tõendi lubamatuse vormistamisel tehtud oluline viga, siis selles lahendis eksiti sisulise vormistuse vastu, mis nõuab sündmuskoha vaatluselt kõigi tõendamiseks vajalike asjaolude selget ja täpset kajastamist. Nimetatud lahendist saab kinnitust ka käesoleva töö alapeatükis 1.4 välja toodud asjaolu, et parima ja adekvaatseima informatsiooni säilimise tagamiseks on vajalik võimalikult kiire sündmuskoha vaatluse läbiviimine pärast kuriteo avastamist. See järeldub otsuse punktist 14, kus kolleegiumi hinnangul tuleks kriminaalasjas ilmnenuid kahtluste kõrvaldamiseks läbi viia uus sündmuskoha vaatlus ja selle raames teostatavad mõõtmised, kuid viie aastaga muutunud sündmuskoha olustik ei võimalda enam selliste mõõtmiste tegemist.

Kohtul tekkis kahtlus sündmuskoha vaatlust puudutavates asjaoludes otsuses nr 3-1-1-43-07 (vt Tabelis jrk nr 31). Lahendis ei tule välja, mis need konkreetsed asjaolud olid, kuid kolleegium märgib punktis 6, et kui kohtul tekkis kahtlus sündmuskoha puudutavates

asjaoludes, tuleb vajadusel kohtumenetluse käigus koguda ja kontrollida veel täiendavaid tõendeid ning viia läbi täiendav sündmuskoha vaatlus. Riigikohtu lahendites nr 3-1-1-77-05 (Tabelis jrk nr 42) ja 3-1-1-114-04 (Tabelis jrk nr 47) nõuti samuti täiendavat sündmuskoha vaatlust ning põhjenduseks toodi tõendite ebatäielikkus. Rohkemat otsused ei kajasta, ei sisuliste ega voristuslike puuduste kohta. Samuti ei ole kohus tõendi lubatavuse või lubamatuse kohta midagi konkreetset öelnud. Sündmuskoha vaatlusprotokolli ebatäielikkusele viitamine ja vajadusele koguda täiendavaid tõendeid näitab jällegi, kui oluline on protokollis kajastada kõiki tõendamisesme asjaolusid täpselt ja selgelt. Seetõttu loeti töös need uurimistoimingu protokollid kohtu poolt lubamatuteks.

Analüüsi põhjal olid menetlusõiguse rikkumised, mis põhjustasid tõendi lubamatuse, otseses vastuolus sündmuskoha vaatluse eesmärgiga vahetult tunda õppida selle olustikku, avastada kuriteojäljed ning koguda ja talletada tõendamisel kasutatavad andmed kuriteo sündmuse ja muude tõendamiseseme asjaolude kohta. Seetõttu peab sündmuskoha vaatlust läbiviiv ametnik olema sündmuskohal ja vahetult kirjeldama tajutut, vastasel juhul on tegemist menetlusõiguse rikkumisega ja tõend ise lubamatu. Tugevas vastuolus nimetatud uurimistoimingu eesmärgiga on ka sündmuskoha vaatluse sisu üldsõnalisus ja kahtlusi tekitavate asjaolude esinemine protokollis. Sisult ebatäpne ja mittetäielik sündmuskoha vaatlusprotokoll, mis ei anna täpset ja selget teavet tõendamisele kuuluvate asjaolude kohta, annab samuti aluse lugeda nimetatud tõend lubamatuks.

2.2.3 Sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, kuid oli vajalik tõend

Riigikohtu otsuste nr 3-1-1-48-08, nr 3-1-1-4-07 ja nr 3-1-1-66-06 (vt Tabelis vastavalt jrk nr 26, 33 ja 36) ühiseks tunnuseks on see, et vääртеoasju menetleti Liiklusseaduse⁶⁶ (LS) § 74¹⁷ lg 1 järgi. Kõigil nimetatud juhtumitel puudus sündmuskoha vaatlusprotokoll ja liiklusõnnetuse skeem, olemas olid vaid fotod ja liiklusõnnetuse akt. Riigikohtu seisukoht sellistes olukordades on ühesugune: menetlustoiminguks, millega koguda andmeid liiklusõnnetuse asjaolude kohta, saab muude tõendite hulgas olla sündmuskoha ja liiklusõnnetuses osalenud autode kui asitõendite vaatlus. Süüteomenetluses kasutatavaks tõendiks on sellisel juhul vaatlusprotokoll. Liiklusõnnetuse skeem või fotod saavad olla lisaks sündmuskoha vaatlusprotokollis märgitule üksnes täiendavaks liiklusõnnetuse olustiku talletamise mooduseks. Sündmuskoha vaatlusprotokolli ei saa asendada liiklusõnnetuse akt koos selle osaks oleva liiklusõnnetuse toimumise koha skeemiga. Samuti on kohus lisaks

⁶⁶ RT I 2001, 3, 6; RT I 2005, 68, 529 (kehtetu). Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13093075>, 15.05.2013

eelnevale öelnud, et KrMS § 66 lg 2 kohaselt ei või menetleja teatavaks saanud asjaolusid tõendada asja menetlenud isiku ütlustega, s.t kohtuvälise menetleja ametnik ei või jätta tõendeid kogumata ja anda selle asemel menetluses ütlusi. Otsuses nr 3-1-1-66-06 jäid ka ekspertiisiks vajalikud andmed saamata sündmuskoha vaatlusprotokollide puudumise tõttu. Lisaks eelöeldule märkis Riigikohus nimetatud otsuse p 9.7, et liiklusõnnetuse asjaolud peavad olema kajastatud sündmuskoha vaatluse protokollis piisava - liiklustehnika ekspertiisi tegemist võimaldava detailsusega, kuna nimetatud ekspertiis kuulub nende ekspertiisiliikide hulka, mille põhiliseks ekspertiisiobjektiks on sündmuskoha olustik ja seda mõistetavalt vaid menetlusõiguslikult korrektselt vormistatud kujul. Sellest, mis annab võimaluse sündmuskoha vaatlusprotokoll võtta ekspertiisi läbiviimise aluseks oli juttu käesoleva töö alapeatükis 1.4. Tulenevalt eelnevast võib väita, et sündmuskoha vaatlusprotokoll on vajalik tõend liiklusõnnetuse juhtumite menetlemisel.

Kriminaalasjas, kus kohtueelne menetlus esimese astme kuriteos ei ole Riigikohtu hinnangul kulgenud ootuspäraselt, märgib kolleegium otsuse nr 3-1-1-21-09 (vt Tabelis jrk nr 23) punktis 11.1, et asjas ei ole tehtud piisavalt jõupingutusi kogumaks kannatanu ütlusi kinnitavaid tõendeid, puudu on vajalikud tõendid, sealhulgas sündmuskoha vaatlusprotokoll. Seetõttu luges Riigikohus kõrvaldamata kahtlused süüdistatava kasuks ja isik mõisteti õigeks. Nimetatud kriminaalasjas, mida menetleti KarS § 141 lg 1 (vägistamine) järgi, olid peale sündmuskoha vaatluse tegemata ka muud vajalikud menetlustoimingud ning seetõttu ei ole võimalik otseselt väita, et sündmuskoha vaatluse olemasolu antud asjas oleks suurt tähtsust omanud. Kuigi on tõenäoline, et sündmuskoha vaatluse läbiviimine oleks andnud tõendamise seisukohalt olulist teavet juurde.

Lahendis nr 3-1-1-65-08 (vt Tabelis jrk nr 25) oli kahjustatud sõidukit, mille kohta olid olemas fotod, kuid puudus sündmuskoha vaatlusprotokoll. Riigikohus oli seisukohal, et kahju tekitamisel ei saa tugineda ainult tunnistaja ütlustele ja märgib punktis 9, et sündmuskoha või sõiduki vaatlusprotokoll saanuks olla väärteomenetluses kasutatavaks tõendiks, et hinnata sõidukile tekitatud kahjustuste asukohta ja ulatust. Vastavalt KrMS § 148 lg-le 1 ja VTMS § 31 lg-le 1 saavad fotod sündmuskoha või asitõendiga seotud asjaolude tuvastamisel lisaks vaatlusprotokollile olla üksnes täiendavaks olustiku või asitõendi talletamise mooduseks. Antud juhtum on sarnane liiklusõnnetusele, mille puhul tekib materiaalne kahju ja selle fikseerimiseks on vajalik sündmuskoha vaatluse läbiviimine. Siit tuleneb ka kõne all oleva uurimistoimingu läbiviimise vajalikkus KarS 13. peatükis sätestatud teatud varavastaste süütegude (näiteks KarS §§-s 203 ja 218) menetlemisel.

Väärteoasjas, kus avastati isiku garaažiboksist käitlemiseks mittelubatud alkoholi ja tubakat, jäeti sündmuskoha vaatlusprotokoll tegemata. Riigikohus otsustas lahendis nr 3-1-1-157-05 (vt Tabelis jrk nr 38), et vajalikud tõendid tuleb maakohtul uuel arutamisel koguda ning põhjendas oma seisukohta punktis 9 sellega, et kui garaaži siseneti isiku nõusolekul, oleks tulnud teostada sündmuskoha vaatlus ja koostada sündmuskoha vaatlusprotokoll, mis oleks olnud tõendiks selle kohta, et asitõendiks olevad tubakatooted ja alkohol leiti just sellest garaažiboksist. Nimetatud lahendis puudub sündmuskoha vaatlusprotokoll, millega oleks olnud võimalik asitõendina kasutatavad objektid siduda sündmuskohaga. Vaatluse sisule esitatavast nõudest kirjeldada põhjaliku täpsusega sündmuskohalt ära võetud esemeid ja nende äravõtmiseelset asukohta oli juttu käesolva töö alapeatükis 1.4. Seega on kõne all olev uurimistoiming tihtipeale vajalik, kui tekib tarvidus sündmuskohalt ära võtta asitõendina kasutatavad objektid. Kuigi esemeid saab ära võtta ka läbiotsimise käigus, on sündmuskoha vaatlus üks võimalus seda teha.

Riigikohus pani maakohtule kohustuse koguda vajalikud tõendid uuel arutamisel ka otsuses nr 3-1-1-43-05 (vt Tabelis jrk nr 43). Väärteoasja menetleti Tubakaseaduse⁶⁷ (TubS) § 47 järgi, mis keelab alaealisel suitsetamise. Ainsaks tõendiks nimetatud asjas olid menetlusaluse isiku enda ütlused. Riigikohus ei pidanud seda piisavaks ja märkis punktis 7, et asjas tähtsust omavad faktilised asjaolud, millest väärteoasja menetlev ametnik saab menetluse käigus teavet, tuleb menetluseaduses sätestatud korras tõendina vormistada, võimaldamaks nende kasutamist tõendamisel. Kolleegium lisas veel, et KrMS § 66 lg 2 kohaselt ei või menetleja asjaolusid tõendada asja menetlenud isiku ütlustega, st kohtuvälise menetleja ametnik ei või jätta tõendeid kogumata ja anda selle asemel menetluses ütlusi. Antud väärteoasjas oleks sündmuskoha vaatlus lisaks muudele toimingutele olnud üks võimalik viis koguda tõendamiseks vajalikku teavet.

Kokkuvõtvalt võib välja tuua, et Riigikohus pidas sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikuks tõendiks liiklusõnnetuse juhtumite menetlemisel, tuues välja, et liiklusõnnetuse akt ja skeem ei saa asendada sündmuskoha vaatlusprotokolli. Samuti võib nimetatud uurimistoimingu protokoll olla aluseks ekspertiisi tegemisel. Protokolli puudumise tõttu ei ole aga võimalik teatud ekspertiise läbi viia. Sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikkus muude tõendite hulgas ilmneb ka teatud isikuvastaste süütegude menetlemisel. Samuti on asja kahjustamisel sündmuskoha vaatlus vajalik toiming seetõttu, et ainult fotodest ei pruugi nähtuda tekitatud kahju ulatus. Asitõendite saamise läbinähtavuse tagamiseks on vajalik eelnevalt läbi viia

⁶⁷ RT I 2005, 29, 210; RT I, 30.12.2011, 37

sündmuskoha vaatlus näitamaks ära, kust kohast saadud asitõendid pärinevad. Samuti toonitab Riigikohus mitmes lahendis, kus sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, et menetleja ametnik ei või jätta tõendeid kogumata ja anda selle asemel menetluses ütlusi.

2.2.4 Sündmuskoha vaatlusprotokoll puudus, ei olnud vajalik tõend

Lahendis, kus sündmuskoha vaatlus puudus, kuid Riigikohus ei pidanud seda vajalikuks tõendiks, oli otsuses nr 3-1-1-16-12 (vt Tabelis jrk nr 6) põhjenduseks see, et asja kahjustamist on võimalik tõendada ka tunnistajate ütlustega. Antud asjas on Riigikohus vastupidisel arvamusel otsuses nr 3-1-1-65-08 välja tooduga, kus kolleegium pidas asja kahjustamise tõendamiseks vajalikuks toiminguks ka sündmuskoha vaatlust. Väliselt on need juhtumid sarnased, võimalik et teisel juhul oli uurimistoiming vajalik, kuna tunnistajaid ei olnud.

Kohus ei pidanud puuduvat sündmuskoha vaatlust vajalikuks tõendiks ka otsuses nr 3-1-1-66-10 (vt Tabelis jrk nr 15) põhjendusega, et vaatlust asendasid muud dokumendid, mis olid kogutud Keskkonnainspektsiooni poolt piisava põhjalikkusega ja andsid vajaliku ülevaate tõendamisele kuuluvatest asjaoludest. Otsuses nr 3-1-1-23-10 (vt Tabelis jrk nr 16) ei olnud Riigikohtu hinnangul sündmuskoha vaatlus vajalik põhjusel, et see ei oleks andnud mingit lisaväärtust tõendamise osas, märkides muuhulgas, et sündmuskoha vaatlusega oleks saanud koguda tõendi vaid selle kohta, et lumehanges on käidud, kuid mitte midagi rohkemat.

Nimetatud lahenditest tuleb välja, et sündmuskoha vaatlusprotokoll ei ole vajalik tõend, kui tunnistajate ütluste või muude dokumentidega on tõendamiseseme asjaolud tuvastatud ning kui sündmuskoha vaatlemine ei anna tõendamise osas midagi juurde, st tühja tööd ei ole vaja teha.

3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Järelduste aluseks on eelnevates alapeatükkides kirjeldatud ja analüüsitud Riigikohtu lahendite kokkuvõtted. Siinkohal tuuakse välja, millised konkreetsed sündmuskoha vaatlusprotokolli sisulised puudujärgid ja millised menetlusnormide rikkumised toovad kaasa kõne all oleva tõendi lubamatuse ja millised minetused sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavust ei mõjuta. Samuti tehakse analüüsi põhjal järeldused sündmuskoha vaatluse vajalikkuse osas, vaadates kuriteoliigiti menetlusi, mille puhul nimetatud uurimistoimingu puudumise tõttu pidas kohus vajalikuks täiendavaid tõendeid koguda.

Sündmuskoha vaatlusprotokolli lubamatuse toob kaasa otsene vastuolu selle tõendi eesmärgiga vahetult tundma õppida sündmuskoha olustikku, avastada kuriteojäljed ning koguda ja talletada tõendamisel kasutatavad andmed kuriteo sündmuse ja muude tõendamiseseme asjaolude kohta. Vahetu sündmuskoha olustiku tundma õppimine eeldab selle uurimistoimingu läbiviiva ametniku obligatoorset viibimist sündmuskohal. Nimetatud tõend on lubamatu ka siis, kui selle sisu on ebatäpne ja mittetäielik, üldsõnaline või selles sisalduvad asjaolud tekitavad kahtlusi.

Riigikohus ei pidanud kriminaalmenetlusõiguse rikkumiseks ja luges sündmuskoha vaatlusprotokolli lubatavaks tõendiks vaatamata sellistele vajakajäämistele nagu sündmuskoha fotografeerimata jätmine või üksikute sisuliste puudujääkide esinemine. Sündmuskoha vaatlusprotokolli väljatrükk ja allkirjastamine sündmuskohast eemal ning menetlusaluse- või muu isiku mitteviibimine sündmuskohal ei ole samuti menetlusõiguse rikkumine. Mitme sündmuskoha vaatluse kirjutamine on ka lubatud, samuti on lubatud sündmuskoha kirjeldada ajas muutuvalt. Väärteo raames koostatud sündmuskoha vaatlusprotokoll on samuti tõend ning peale seaduses sätestatu on lubatud kasutada ka muud näitlikustavat material protokollis lisana.

Sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikkus ilmneb KarS 23. peatükis sätestatud ja Liiklusseaduse⁶⁸ (LS) § 223 sätestatud liiklusõnnetuse juhtumite menetlemisel, kus muu näitlikustav materjal ei asenda nimetatud tõendit. Samuti osutus sündmuskoha vaatlus muude tõendite hulgas vajalikuks toiminguks KarS § 141 sätestatud vägistamise, KarS § 203 ja § 218 lg 1 sätestatud asja rikkumise ja hävitamise, Alkoholiseaduse⁶⁹ (AS) § 54 lg 1 ja TubS 39 lg 1 sätestatud alkoholi ja tubaka ebaseadusliku käitlemise ning TubS § 47 sätestatud alaealise poolt suitsetamise keelu rikkumise menetlemisel. Siinkohal tuuakse välja ka need 21

⁶⁸ RT I 2010, 44, 261; RT I, 05.12.2012, 2

⁶⁹ RT I 2002, 3, 7; RT I, 08.03.2012, 2

Riigikohtu lahendit, kus sündmuskoha vaatlusprotokoll oli olemas ja etteheiteid ei omanud (vt joonis 1). Selle põhjal saab teha järelduse, et ka nendes menetlustes oli sündmuskoha vaatlusel oma vajalik koht teiste toimingute hulgas. Seega on kõne all olev tõend vajalik ka KarS 9. peatükis sätestatud isikuvastaste kuritegude nagu KarS § 113 sätestatud tapmise, § 114 sätestatud mõrva, § 121 sätestatud kehalise väärkohtlemise, § 122 sätestatud piinamise, § 136 sätestatud vabaduse võtmise seadusliku aluseta ja § 145 sätestatud lapsealisega suguühendusse astumise keelu menetlemisel. Peale loetletute esines sündmuskoha vaatlusprotokoll tõendina ja oli vajalik ka KarS § 184 sätestatud narkootikumide suures koguses käitlemise, KarS § 199 sätestatud varguse, KarS § 200 sätestatud röövimise, KarS § 220 lg 2 sätestatud autoriõiguste rikkumise, KarS § 356 lg 1 sätestatud puude ja põõsaste ebaseadusliku raie, KarS § 362 lg 1 sätestatud loodussaadustele kehtestatud nõuete rikkumise ja KarS § 408 lg 1 sätestatud elule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamise keelu rikkumise menetlemisel. Siinkohal sobib korrata kohtu seisukohta, et sündmuskoha vaatlusprotokoll on vältimatult vajalik uurimistoiming mistahes tagajärjedelikti objektiivse koosseisu tuvastamiseks.⁷⁰

Käesoleva töö autor koostas õiguskirjanduse ja analüüsitud Riigikohtu lahendite põhjal järeldused sündmuskoha vaatlusprotokolli sisuliste puudujääkide ja menetlusnormide rikkumiste kohta, millede alusel teeb järgmise ettepaneku sündmuskoha vaatlusprotokolli kohtus kasutamise parendamiseks:

1. Konfrontatsiooni õigusest lähtuvalt võiks käsitleda sündmuskoha vaatlust läbiviivat ametnikku kohtus tunnistajana sarnaselt KrMS § 66 lg 1 sätestatule.

Selline lähenemine tagab süüdistatavale Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tuleneva õiguse küsitleda isikulist tõendiallikat ja peaks läbi ütluste andmise kompenseerima kohtueelses menetluses sündmuskoha vaatluse läbiviimisel ettetulnud eksimused.

⁷⁰ RKKK n 3-1-1-15-09

KOKKUVÕTE

Sündmuskoha vaatlus uurimistoiminguna on üks tõendite kogumise viise, mis on vahetult suunatud tõendi saamisele. Kriminaalmenetluse läbiviimisel ja tõendite kogumisel võib ette tulla eksimusi, samuti sündmuskoha vaatlemisel ja vormistamisel. Seetõttu oli käesoleva bakalaureusetöö eesmärk analüüsida õiguskirjanduse ja Riigikohtu praktika põhjal sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikkust tõendamisel kriminaalmenetluses, tuua välja asjaolud, mis mõjutavad selle tõendi lubatavust kohtumenetluses ja esitada sündmuskoha vaatlusprotokolli kohtus kasutamise parendamise ettepanekud.

Õiguskirjanduse ja KrMS-i analüüsi tulemusel selgus, et nagu iga teise tõendi kogumisel kriminaalmenetluses, tuleb ka sündmuskoha vaatluse läbiviimise ja vormistamise puhul lähtuda eelkõige kriminaalmenetluse põhiprintsiipidest, KrMS-s sätestatud tõendi kogumise üldtingimustest ja loomulikult konkreetselt sündmuskoha vaatlusele suunatud normidest ning taktikalistest nõuannetest.

Küsimustele, millised sündmuskoha vaatlusprotokolli sisulised puudujäägid ja millised menetlusnormide rikkumised toovad kaasa sündmuskoha vaatlusprotokolli lubamatuse ja milliste kuriteoliikide puhul on sündmuskoha vaatlusprotokoll vajalik tõend, leiti konkreetsed vastused Riigikohtu lahendite analüüsi tulemusel. Selgus, et nimetatud tõendi vormistamisel on oluline meeles pidada sündmuskoha vaatluse eesmärki vahetult tundma õppida sündmuskoha olustikku, avastada kuriteojäljed ning koguda ja talletada tõendamisel kasutatavad andmed kuriteo sündmuse ja muude tõendamiseseme asjaolude kohta. Kui sündmuskoha vaatlusprotokolli sisu on ebatäpne ja mittetäielik, üldsõnaline või selles sisalduvad asjaolud tekitavad kahtlusi, on see tõend lubamatu.

Sündmuskoha vaatlusprotokolli vajalikkus ilmnes KarS 23. peatükis ja LS sätestatud liiklusõnnetuse juhtumite menetlemisel. Samuti osutus sündmuskoha vaatlus muude tõendite hulgas vajalikuks toiminguks KarS 9. peatüki erinevates paragrahvides sätestatud isikuvastaste kuritegude nagu tapmise, mõrva, kehalise väärkohtlemise, piinamise, seadusliku aluseta vabaduse võtmise, vägistamise ja lapsealisega sugühendusse astumise keelu rikkumise menetlemisel. Peale loetletute esines sündmuskoha vaatlusprotokoll tõendina ja oli vajalik ka KarS teistes peatükkides sätestatud süütegude nagu narkootikumide suures koguses käitlemise, varguse, röövimise, autoriõiguste rikkumise, puude ja põõsaste ebaseadusliku raie, loodussaadustele kehtestatud nõuete rikkumise ning elule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamise keelu rikkumise menetlemisel.

Töös esitatud järelduste alusel tehti ettepanek käsitleda konfrontatsiooni õigusest lähtuvalt sündmuskoha vaatlust läbiviivat ametnikku kohtus tunnistajana KrMS § 66 lg 1 sätestatu järgi. See tähendab, et ametnikku, kes sündmuskoha vaatlust läbi viib, võiks käsitleda kui professionaalset tunnistajat sündmuskoha olustiku kirjeldamisel ning tema kohtlemine juhuslikust tunnistajast ei peaks erinema. Selline lähenemine tagab süüdistatavale Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tuleneva õiguse käsitleda isikulist tõendiallikat ja peaks läbi ütluste andmise kompenseerima ka kohtueelses menetluses sündmuskoha vaatlemisel ettetulnud eksimused.

Lõpetuseks võib öelda, et sündmuskoha vaatlusele kehtestatud normide järgimata jätmine võib kaasa tuua tõendi lubamatuse, sündmuskoha vaatluse tegemata jätmine põhjustab aga lisatööd – vajalike tõendite uuestikogumise kohustuse. Seetõttu on tõendite kogumine ja talletamine sündmuskohal töö, mida ei tohiks puudulikult teha.

Tatortbesichtigung als Beweismittel in einem Kriminalverfahren

(Scene observation as evidence in criminal proceeding)

ZUSAMMENFASSUNG

Ein Kriminalverfahren setzt sich hauptsächlich aus Beweismitteln, dessen Erhebung und Beweiserbringung, sowohl vor, als auch während einer Gerichtsverhandlung, zusammen. Jedes Ereignis hinterlässt Spuren in allen möglichen Formen. Tatortbesichtigung ist ein Untersuchungsvorgang, dessen Aufgabe es ist nach dem Geschehen einer Tat das materielle Milieu weiterzugeben, und in einem Protokoll festzuhalten. Damit aus der Tatortbesichtigung ein Beweismittel wird, muss die Besichtigung möglichst objektiv, alle Einzelheiten umfassend, und alle Spuren genau beschreibend sein.

Sowohl während eines Kriminalverfahrens und Beweismittelerhebungs, als auch bei einer Tatortbesichtigung und dessen Dokumentation können Fehler widerfahren. Deswegen war das Ziel dieser Bachelorarbeit anhand von Rechtsliteratur und Praktiken des Staatsgerichtes die Nützlichkeit eines Tatortbefundberichts in der Beweisführung in einem Strafverfahren zu analysieren, die Umstände heraus zubringen, die die Legitimität dieses Beweisstücks vor dem Gericht beeinflussen und Verbesserungsvorschläge für die Nutzung des Tatortbefundberichts vor dem Gericht zu präsentieren.

In dem ersten Abschnitt wurde anhand von den Analyseergebnissen der Fachliteratur und des estnischen Kriminalverfahren- Gesetzbuchs festgestellt, dass man, wie bei jeder Beweismittelerhebung im Kriminalverfahren, bei einer Tatortbesichtigung sich in erster Linie an die Prinzipien des Kriminalverfahrens, an den im estnischen Kriminalverfahren-Gesetzbuch verordneten Bedingungen der Beweismittelerhebung, und an den konkret für die Inspektion des Ereignisortes gerichtete Normen und taktischen Empfehlungen zu orientieren hat.

In dem zweiten Abschnitt wurden die Praktiken des Staatsgerichts analysiert. Die Grundlage für die Analyse bietet eine Auswahl an Gerichtsbeschlüssen, deren Auswahlkriterien ebenfalls in dem zweiten Abschnitt beschreiben wurden. Dabei wurde ersichtlich, dass ein Tatortbefundbericht vor dem Gericht nicht als Beweismittel gelten kann, wenn er in einem direkten Widerspruch mit dem Zweck dieses Beweismittel steht. Der Zweck des Tatortbefundberichts als Beweismittel ist es die Umstände an dem Ereignisort unmittelbar zu

ermitteln, die Suche nach Spuren und bei der Beweisführung anwendbare Daten sowohl über den Tathergang, als auch andere Sachverhalte der Beweisgegenstände zu erheben und zu speichern. Des weiteren ist der Tatortbefundbericht als Beweismittel auch dann unzulässig, wenn dessen Inhalt ungenau, unvollständig und allgemein ist, oder die aufgezeichneten Tatbestände Zweifel hervorrufen.

Gemäß der Analyse in der Bachelorarbeit ist ein Tatortbefundbericht notwendig, wenn man in einer Tat ermittelt, der in dem Strafgesetzbuch Absatz 23 und im Verkehrsgesetz erlassenen Angelegenheiten der Verkehrsunfälle verboten sind. Ebenfalls hat sich die Tatortinspektion, neben anderen Beweismitteln, als nützlich erwiesen, wenn ein Ermittlungsverfahren in einer Straftat durchgeführt wird, der in Strafgesetzbuch, Absatz 9 in verschiedenen Paragraphen erlassenen Straftaten, die gegen Personen gerichtet sind, zu finden ist. Dazu gehören Tötung, Mord, körperliche Misshandlung, Folter, illegale Freiheitsberaubung, Vergewaltigung und Geschlechtsverkehr mit Minderjährigen. Außerdem wurde Tatortbefundbericht als notwendiges Beweisstück in Ermittlungsverfahren bei Verstößen gegen einen Verbot, der in Strafgesetzbuch in anderen Absätzen erlassen sind geführt, wie Handeln mit Drogen in großen Mengen, Diebstahl, Raub, Verletzung der Urheberrechte, illegales Fällen von Bäumen und Gebüsch, Verletzung der gültigen Anforderungen an Naturprodukte und bauen von Gebäuden die für das Leben und die Gesundheit eine Gefahr darstellen.

Das Strafgericht ist der Ansicht, dass der Tatortbefundbericht eine unverzichtbare und nützliche Untersuchungsmethode ist, um bei jedem Begehungsdelikt eine objektive Zuordnung festzustellen.

Im dritten Abschnitt wurde, basierend in der Arbeit präsentierten Folgerungen vorgeschlagen, dass, gemäß Konfrontationsrecht, den Tatort besichtigenden Beamten im Gericht als Zeugen, nach estnischen Kriminalverfahren- Gesetzbuch §66 Satz 1, zu erlassen. D.h. man könnte den Beamten, der die Tatortbesichtigung durchgeführt hat, wie einen professionellen Zeugen, der das Tatort Milieu beschreibt, behandeln, wobei er nicht anders behandelt werden sollte, wie ein zufälliger Zeuge. Diese Herangehensweise sichert den Beschuldigten, gemäß der Genfer Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten, das Recht zu den Zeugen zu befragen, und sollte die möglichen Fehler, die bei der Tatortbesichtigung im Rahmen der vor- gerichtlichen Ermittlungsverfahren gemacht worden sind kompensieren.

KASUTATUD KIRJANDUS

Kasutatud õiguskirjandus

1. Kangur, A. Kohus ja kohtulahendid: mõtteid ja soovitusi kohtulahendi kirjutajale. Tartu, Riigikohus, 2012
2. Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses. – Juridica nr 8, 2011, lk 589-611
3. Kangur, A. Millal saab isiku kohtust väljaspool tehtud avaldus olla tõendiks kohtumenetluses? – Juridica nr 1, 2008, lk 11-23
4. Kergandberg, E. Menetlustoimingute süsteem kui kohtumenetluse sisu. – Juridica nr 7, 1996, lk 316-320
5. Kergandberg, E. Kohtuotsus kriminaalasjas, selle kujunemine ja kriitika. Tallinn, Juura, 1999
6. Kergandberg, E. Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn, Juura, 2006
7. Kergandberg, E. Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2012
8. Kergandberg, E. Järvet, T. Ploom, T. Jaggo, O. Kriminaalmenetlus: teine, muudetud trükk. Tallinn, Sisekaitseakadeemia, 2004
9. Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses: üldkäsitlus. Tallinn, Sisekaitseakadeemia, 2006
10. Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu, Juristide Täienduskeskus, 1995
11. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn, Juura, 2012
12. Ploom, T. Oportuniteedi- ehk otstarbekuse printsiip. – Juridica nr 6, 2000, lk 369-376
13. Riigi Teataja. Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/index.html>
14. Sillaots, M. Riigikohtu lahend Eesti kriminaalmenetlusõiguse allikana. – Juridica, nr 2, 2001, lk 80-87
15. Sootak, J. Süüdimõistmine koosseisu valiktuvastamise alusel. Konkureerivad põhimõtted in dubio pro reo ja iura novit curia. – Juridica nr 2, 2009, lk 108-113

Kasutatud normatiivaktid

1. Alkoholiseadus. RT I 2002, 3, 7; RT I, 08.03.2012, 1
2. Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustik. RT I 2004, 46, 329 (kehtetu). Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184444>, 15.05.2013
3. Autoriõiguse seadus. RT I 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2011, 1
4. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 1
5. Kalapüügiseadus. RT I 1995, 80, 1384; RT I, 08.11.2012, 1
6. Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 3
7. Kriminaalasja kohtueelse menetluse dokumentide näidisvormide kehtestamine. Justiitsminister, määrus. RTL 2008, 66, 934; RT I, 26.02.2013, 6
8. Kriminaalkoodeks. RT I 1999, 38, 485 (kehtetu). Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/77448>, 15.05.2013
9. Kriminaalmenetluse koodeks. RT I 2004, 46, 329 (kehtetu). Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/30335>, 15.05.2013
10. Kriminaalmenetluse seadustik. RT I, 2003, 27, 166; RT I, 21.12.2012, 1
11. Liiklusseadus. RT I 2001, 3, 6; RT I 2005, 68, 529 (kehtetu). Kättesaadav aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13093075>, 15.05.2013
12. Liiklusseadus¹. RT I 2010, 44, 261; RT I, 05.12.2012, 1
13. Tubakaseadus¹. RT I 2005, 29, 210; RT I, 29.12.2011, 1
14. Väärteomenetluse seadustik. RT I 2002, 50, 313; RT I, 22.03.2013, 9

Kasutatud Riigikohtu lahendid

1. RKKK otsus nr 3-1-1-126-13
2. RKKK otsus nr 3-1-1-3-13
3. RKKK otsus nr 3-1-1-85-12
4. RKKK otsus nr 3-1-1-42-12
5. RKKK otsus nr 3-1-1-15-12
6. RKKK otsus nr 3-1-1-16-12
7. RKKK otsus nr 3-1-1-94-11
8. RKKK otsus nr 3-1-1-86-11
9. RKKK otsus nr 3-1-1-78-11
10. RKKK otsus nr 3-1-1-38-11
11. RKKK otsus nr 3-1-1-31-11
12. RKKK otsus nr 3-1-1-46-11
13. RKKK otsus nr 3-1-1-39-11
14. RKKK otsus nr 3-1-1-116-10
15. RKKK otsus nr 3-1-1-66-10
16. RKKK otsus nr 3-1-1-23-10
17. RKKK otsus nr 3-1-1-25-10
18. RKKK otsus nr 3-1-1-7-10
19. RKKK otsus nr 3-1-1-9-10
20. RKKK otsus nr 3-1-1-72-09
21. RKKK otsus nr 3-1-1-41-09
22. RKKK otsus nr 3-1-1-15-09
23. RKKK otsus nr 3-1-1-21-09
24. RKKK otsus nr 3-1-1-114-04
27. RKKK otsus nr 3-1-1-19-09
28. RKKK otsus nr III-1/1-85/95
29. RKKK otsus nr 3-1-1-133-96
30. RKKK otsus nr 3-1-1-86-96
31. RKKK otsus nr 3-1-1-73-04
32. RKKK otsus nr 3-1-1-134-03
33. RKKK otsus nr 3-1-1-124-03
34. RKKK otsus nr 3-1-1-4-02
35. RKKK otsus nr 3-1-1-69-00
36. RKKK otsus nr 3-1-1-80-08
37. RKKK otsus nr 3-1-1- 65-08
38. RKKK otsus nr 3-1-1-48-08
39. RKKK otsus nr 3-1-1-39-08
40. RKKK otsus nr 3-1-1-19-08
41. RKKK otsus nr 3-1-1-73-07
42. RKKK otsus nr 3-1-1-44-07
43. RKKK otsus nr 3-1-1-43-07
44. RKKK otsus nr 3-1-1-13-07
45. RKKK otsus nr 3-1-1-4-07
46. RKKK otsus nr 3-1-1-82-06
47. RKKK otsus nr 3-1-1-88-06
48. RKKK otsus nr 3-1-1-66-06
49. RKKK otsus nr 3-1-1-6-06
50. RKKK otsus nr 3-1-1-157-05
51. RKKK otsus nr 3-1-1-142-05
52. RKKK otsus nr 3-1-1-156-05
53. RKKK otsus nr 3-1-1-122-05
54. RKKK otsus nr 3-1-1-77-05
55. RKKK otsus nr 3-1-1-43-05
56. RKKK otsus nr 3-1-1-32-05
57. RKKK otsus nr 3-1-1-137-04
58. RKKK otsus nr 3-1-1-140-04
59. RKKK otsus nr III-1/3-3/94
60. RKKK otsus nr III-1/3-84/94
61. RKKK otsus nr 3-1-1-81-97
62. RKKK otsus nr 3-1-1-38-99

LISA

Kohtulahendite kokkuvõttev tabel

Kasutatud lühendid: SK- sündmuskoht; SKV- sündmuskoha vaatlus; SKVP- sündmuskoha vaatlusprotokoll; VP- vaatlusprotokoll; LÕ- liiklusõnnetus; KK- keskkonna; VA- väärteoasi

Jrk nr	Otsuse nr	§§	Märkused	Nõuete rikkumine	Riigikohtu seisukoht	Tagajärg
1	3-1-1-26-13	KarS § 113 (tapmine)	Ütlusi kinnitas ka SKV protokoll	Sisu ja vormi osas probleeme pole	SKV ei kinnita süüd, vaid isiku viibimist sk-l	SKVP lubatud tõendina
2	3-1-1-3-13	LS § 223 lg 1, (mootorsõidukijuhi poolt liiklusnõuete rikkumise eest, kui sellega on tekitatud isikule varaline kahju või ettevaatamatusest tervisekahjustus),VA	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
3	3-1-1-85-12	LS § 74'17 lg 1 (mootorsõiduki- või trammijuhi poolt varalise kahju või tervisekahjustuse tekitamine), VA	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Olulise tähtsusega tõendid kogumata, SKVd ei maini	SKVP lubatud tõendina

4	3-1-1-42-12	Kalapüügiseadus § 23' 1 lg 1 (kala püügi, pardal hoidmise, müügi, ostu, käitlemise või elektripüügivahendiga seotud nõuete rikkumine), VA		SKV koostati sündmuskohast eemal, rikuti mõõtmisnõudeid	SKVP väljatrükkimine ja allkirjastamine SK eemal ei ole väärteomenetlusõiguse rikkumine, etteheited kala mõõtmise nõuetele on üldsõnalised ja väärteotoimikus sisalduvate materjalidega seostamata	SKVP lubatud tõendina
5	3-1-1-15-12	KarS § 113 (tapmine) ja § 199 lg 1 (vargus)		SKV tehtud 3 korral, tunnistaja (spetsialist) ütlused vastuolus vaatlusel avastatuga	Kkohtueelses menetluses viidi tegelikult läbi kolm sündmuskoha vaatlust – 5. juulil, 20. juulil ja 8. septembril ning identifitseerimiskõlbulikke sõrmejälgi avastati neist esimese ja viimase vaatluse käigus. Ajaliselt viimase sündmuskoha vaatluse ajaks - seega 8. septembriks - oli kuriteosündmusest möödunud enam kui kaks kuud. See asjaolu tekitab kahtlusi spetsialisti väidetes, et sõrmejalg ei saanud olla vanem kui 2 nädalat ja et värvitud pinnal ei püsi jälg kauem kui 30 päeva. SKV avastatud sõrmejalg kui ainuke kaudne tõend ei ole piisav isiku süüdi tunnistamiseks. Vormi nõudeid ei maini.	SKVP lubatud tõendina
6	3-1-1-16-12	KarS § 203-218 lg 1 (asja kahjustamine/ varavastane süütegu väheväärtusliku asja vastu), VA		SKVP tegemata	SKV ei pea oluliseks, kahjustamist võimalik tõendada ka tunnistajate ütlustega	SKVPd pole hädavajalik
7	3-1-1-94-11	KarS § 362 lg 1, (loodussaaduste veo, hoiustamise ja töötlemise nõuete rikkumine), VA	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
8	3-1-1-86-11	KarS § 136 lg 2 (vabaduse võtmine seadusliku aluseta) ja § 314 (ebaseaduslik läbiotsimine ja väljatõstmine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina

9	3-1-1-78-11	KarS § 145 (suguühendus lapsealisega) ja § 178 (lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
10	3-1-1-38-11	KarS § 184 (narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine) ja § 349 (tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Kahtlustatava ütlused kummutatud mh ka SKVP	SKVP lubatud tõendina
11	3-1-1-46-11	KarS § 113 (tapmine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
12	3-1-1-39-11	KarS § 352 lg 1 (tuleohu tekitamine looduses), VA		SKVP pole koostamisel tutvustatud menetlusalusele isikule, puuduvad asjakohased märked, puudub ka men.aluse isiku allkiri	Ei nõustu nende väidetega, tuginedes KrMS § 84 lg 2 ei pea isik viibima SKV juures- sellel nõuded korras	SKVP lubatud tõendina

13	3-1-1-31-11	KarS § 184 (narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine)		SKVP koostaja ja allkirjastaja ei viibinud SKI menetlustoimingu juures, sai teavet tel teel teistelt pol. ametnikelt; protokollis märgiti isiku nimi, kes SKI ei viibinud; vastuolu ütluste ja SKVP vahel	Kirjeldatud minetused pole hinnatavad tehniliste ega vormistuslikena, kuna need veavad mõjutavad otseselt menetlustoimingu usaldusväärsust. protokollis koostaja peab viibima menetlustoimingu juures, sest oma allkirjaga kinnitab ta, et menetlustoiming tehti just sellisel viisil, nagu see on protokollis kajastatud. Isik, kes menetlustoimingu tegemisest osa ei võta, saab aga kirjeldada vaid teiste isikute tajutut, saamata ise vahetu mulje põhjal kinnitada menetlustoimingu läbiviimise käiguga seonduvat. selliste puudustega menetluskirjeldus on ebausaldusväärne ja sellele ei saa tõendamiseseme asjaolude kindlakstegemisel tugineda.	SKVP ebausaldusväärne, ei ole lubatud tõendina
14	3-1-1-116-10	KarS § 361 lg 1 (loodusliku loomastiku kahjustamine), VA		Menetlusalust isikut ei kutsunud SKV juurde, SKVPs puudub otsene viide kasutatud mõõtemetoodikale, menetleja kuulatud tunnistajane üle	Väärteomenetluses koostatud SKVP on käsitatav uurimistoimingu - täpsemalt SKV - protokollina KrMS § 63 lg 1 mõttes ja kala loendamise protokoll SKVP lisana KrMS § 148 tähenduses. Tõendi kogumine ei olnud vastuolus krim. menetluse põhimõtete, samuti vastab vaatlusprotokoll KrMS § 87 nõuetele. VPs on muu hulgas märgitud alamõõduliste kohade arv, asjaolu, et kalade mõõtmisel kasutati taadeldud joonlauda ja mõõdulinti, samuti see, et kala mõõtmise ja kaalumise kohta on koostatud eraldi protokoll. Seetõttu ei muuda krim. menetluse-väline päritolu kõnealust tõendit käesolevas asjas lubamatuks.	SKVP lubatud tõendina

15	3-1-1-66-10	KarS § 365 lg 1 (keskkonna saastamine ettevaatamatusest)		Puudub nõuetekohane SKVP	<p>Kriminaalasja materjalide hulgas on KKinspeksiooni akt metsaõigusnormide rikkumisega keskkonnale tekitatud kahju suuruse kindlaksmääramiseks. Aktile on lisatud keskkonnale tekitatud kahju arvestus, kontrollakti koopia, objekti kontrollimise protokoll, raiekoha paiknemise skeem ja rinnaspindala mõõtmise leht. Objekti kontrollimise protokollis raie kontrollimisel aluseks võetud metsamajandamiskava takseerikirjeldused ja metsaplaan. Protokollist näha, et viiel süüdistuses nimetatud eraldisel tehti lageraiet, mille puhul lähtuti kahju kindlaksmääramisel raie-eelsetest takseerandmetest. Eraldisel nr 23 läbi viidud mõõtmise osas ei nähtu rinnaspindala mõõtmise lehelt tõepoolest, millist mõõtevahendit kasutati, kuid hilisemalt on KKinspeksioon esitanud kohtule kahjuarvestuse, millest nähtub, et mõõtmisel kasutati lihtrelaskoopi, seejuures on kahju suurust ka vähendatud, arvestades 7% mõõtmise viga. Kaitsja ei ole kriminaalmenetluse käigus taotlenud mõõtevahendi kohta täpsemate andmete esitamist. Seejuures arvestab kolleegium, et objekti kontrollimine ja sellega kaasnenud rinnaspindala mõõtmine toimus nõuetekohaselt.</p>	SKVP asendasid muud dokumendid, protokollid
----	-------------	--	--	--------------------------	---	---

16	3-1-1-23-10	KarS § 184 lg 2 p 1 (narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine grupi poolt)		GHB peidikuks kasutatud pöösastik vaatlemata	SKV oleks saanud koguda tõendi selle kohta, et lumehanges on käidud, kuid midagi rohkemat mitte. Ei saa eeldada, et varjatud jälgimises osaleb nii palju politseiametnikke, et osad saavad jätkata varjatud jälgimist, osad aga asuvad teostama SKVd, mis ei osutu kõigi eelduste kohaselt krim.menetluse seisukohalt isegi mitte tulemuslikuks. Jälgede fikseerimine pärast jälitustoimingu lõppu, kui see lume sulamis omadusi arvestades üldse võimalik oleks olnud, ei oleks samuti mingit tõenduslikku tulemust omanud.	SKVP pole vajalik
17	3-1-1-25-10	KarS § 121 (kehaline väärkohtlemine) ja § 136 (vabaduse võtmine seadusliku aluseta)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
18	3-1-1-7-10	KarS § 408 lg 1 (elule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
19	3-1-1-9-10	KarS § 200 lg 2 p 4, 7, 9 (röövimine) ja § 199 lg 2 p 4, 9 (vargus)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina

20	3-1-1-72-09	KarS § 220 lg 2 (teose, leiutise, tööstusdisainilahenduse ja mikrolülituse topoloogia autori ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdaja varaliste õiguste rikkumine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
21	3-1-1-41-09	KarS § 423 lg 1 (sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitusnõuete rikkumine ettevaatamusest, kui on põhjustatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm)		SKVP koostatud puudulikult, puuduvad fotod	SKVPs on kirjeldatud nii sõidukite asukoht kui ka mootorrolleri lohisemisest tekkinud kraapejälgede paiknemine sündmuskohal ja sellest lähtutakse ka eksperdiarvamuses. Põhjendatud kahtlused VP õigsuses puuduvad. Selleks ei anna alust ka kraapejälgede fotografeerimata jätmine. KrMS § 148 lg 1 lubab tõendusteabe vajaduse korral talletada ka fotol. Vastavalt KrMS § 149 lg-le 1 uurimistoimingu tingimused, käik ja tulemused talletatakse fotol vaid siis, kui seda peab vajalikuks uurimisasutuse ametnik või kui pildistamise kohustus on sätestatud kriminaalmenetluse seadustikus. Fotode puudumine ei muuda vaatlusprotokolli ebausaldusväärseks tõendiks.	SKVP lubatud tõendina

22	3-1-1-15-09	KarS § 356 lg 1 (puude ja põõsaste ebaseaduslik raie)		<p>Menetlejad ei suutnud SKVga üheselt ja selgelt eristada, millised kännud pärinesid harvendus- ja millised sanitaarraiest, st sisu puudulik. Tehtud 2 SKV, teisel lisad puuduvad, kajastab kahe erineva SKV tulemusi, kusjuures protokollist ei nähtu, mida konkreetselt kummagi uurimistoimingu puhul vaadeldi. SKV ei ole midagi mõõdetud, kuna protokollides märgitu kohaselt tehnikavahendeid ei kasutatud, samuti ei ole kogutud ega kajastatud muud asjakohast tõendusteavet KrMS § 87 lg-s 1 sätestatu kohaselt. Sisaldab menetlustoimingu osalenud isikute seletusi.</p>	<p>Mõõtmise tulemused vormistatakse peamiselt objekti või SKVP lisana, milleks võib olla ka metsalugemise või raiekoha ülevaatuse akt. Peab olema fikseeritud kasutatud mõõtevahendi nimetus ja andmed kalibreerimise või taatlemise kohta ning mõõtevahend peab olema identifitseeritav. Need on kindlad nõuded mõõtemetoodikale metsajärelevalves. Kolleegium on seisukohal, et puude ja põõsaste ebaseaduslik raie aga ka mistahes muu tagajärjedeliski objektiivse koosseisu tuvastamiseks ongi just nimelt SKV vältimatult vajalik uurimistoiming, kuna sel teel kajastatakse adekvaatselt puude ja põõsaste ebaseadusliku raie objektiivse koosseisu kõiki olulisi asjaolusid. Kahtlemata võib tõendusteabe kogumine SKVI, tingituna näiteks ilmastikuoludest või ajafaktori toimest, olla teatud juhtudel objektiivselt raskendatud. Puude ja põõsaste ebaseaduslik raie SKVI võib ka ilmneda, et keerukas on eristada kahe erineval ajal toimunud raietega langetatud puid. Kuid selline keerukus saab olla tuvastatav siiski vaid sisulise SKV tulemina, mitte aga paljasõnalise väitega, millega hiljem soovitakse õigustada sisulise SKV ärajätmist. Protokollides sisalduvad üldsõnalised andmed ei võimalda sündmuskoha ja seega ka väidetava kuriteosündmuse kohta saada adekvaatset pilti. Vastavalt KrMS 87 lg ei kanta SKVP menetlustoimingu osalenud isikute seletusi.</p>	<p>SKVP ei ole kooskõlas kriminaalmenetlusõiguse nõuetega, ei ole lubatav tõendina</p>
----	-------------	---	--	--	--	--

23	3-1-1-21-09	KarS § 141 lg 1 (vägistamine)		SKV puudub	Kõnealus asjas ei ole kohtueelne menetlus kulgenud nii, nagu see oleks esimese astme kuriteo puhul ootuspärane. Tehtud ei ole piisavalt jõupingutusi, kogumaks kannatanu ütlusi kinnitavaid tõendeid. Toimetamata on sündmuskoha vaatlus, kannatanu ütluse olustikuga seostamine ja üle kuulamata on jäetud kannatanu abikaasa, kellele kannatanu väidetavalt kohe pärast kuriteosündmust toimunust rääkis.	Vajalikke tõendeid ei asendanud miski, isik mõisteti õigeks kuna süüd ei suudetud tõendada
24	3-1-1-80-08	KarS § 113 (tapmine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
25	3-1-1-65-08	KarS § 218 lg 1 (varavastane süütegu väheväärtusliku asja vastu), VA		Kahju tekitamine mh tõendatud ka SKVPga ja selle lisaks olevate fotodega. VA toimikus olevatelt fotodelt on näha viide SKVPlle, kuid selline dokument toimikust puudub	Kahju tekitamisel ei saa tugineda ainult tunnistaja ütlustele. SKa või sõiduki VP saanuks olla väärteomenetluses kasutatavaks tõendiks, et hinnata sõidukile tekitatud kahjustuste asukohta ja ulatust. Vastavalt KrMS § 148 lg-le 1 ja VTMS § 31 lg-le 1 saavad fotod sündmuskoha või asitõendiga seotud asjaolude tuvastamisel lisaks VPlle olla üksnes täiendavaks olustiku või asitõendi talletamise mooduseks	Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda.
26	3-1-1-48-08	LS § 74'17 lg 1 (mootorsõiduki- või trammijuhi poolt varalise kahju või tervisekahjustuse tekitamine) ja § 74'31 lg 1 (liiklusõnnetusest mitteteatamine), VA		SKVP ja LÕ skeem puuduvad, olemas LÕ akt	Menetlustoiminguks, millega koguda andmeid liiklusõnnetuse asjaolude kohta, saab mh olla SK ja liiklusõnnetuses osalenud autode kui asitõendite vaatlus. Süüteomenetluses kasutatavaks tõendiks on sel juhul VP. LÕ skeem või fotod saavad olla lisaks SKVPs märgitule üksnes täiendavaks LÕ olustiku talletamise mooduseks. SKVPd ei saa aga asendada LÕ akt koos selle osaks oleva LÕ toimumise koha skeemiga.	LÕ asjaolud ei ole men.dokumentides nõuetekoaselt fikseeritud. Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda.

27	3-1-1-39-08	KarS § 220 lg 2 (teose, leiutise, tööstusdisainilahenduse ja mikrolülituse topoloogia autori ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdaja varaliste õiguste rikkumine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
28	3-1-1-19-08	KarS § 203 (asja rikkumine ja hävitamine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
29	3-1-1-73-07	KarS § 199 lg 2 p 4, 6, 7 ja 8 (vargus) ja § 329 (karistuse kandmisest kõrvalehoidumine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
30	3-1-1-44-07	AutÕS § 18'1 lg 2 (autori reprodutseerimisõiguse piiramine), VA	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
31	3-1-1-43-07	LS § 74'22 lg 2 (mootorsõidukijuhi poolt lubatud sõidukiiruse ületamine), VA		Tekkis kahtlus SKd puudutavate asjaolude suhtes, st sisu arusaamatu	Vajadusel tuleb kohtul kohtumenetluse käigus koguda ja kontrollida veel täiendavaid tõendeid. Seega olukorras, kus kohtul tekkis kahtlus SKd puudutavate asjaolude osas, oli VTMS § 101 lg-le 2 tuginedes võimalik SK täiendavalt vaadelda.	Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda. SKVP ei ole lubatav tõendina
32	3-1-1-13-07	KarS § 113 (tapmine), § 199 lg 2 p 4, 5 (vargus) ja § 200 lg 1 (röövimine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina

33	3-1-1-4-07	LS § 74'17 lg 1 (mootorsõiduki- või trammijuhi poolt varalise kahju või tervisekahjustuse tekitamine), VA		SKVP ja LÕ skeem puuduvad, olemas LÕ akt ja fotod	SK uurimisel ja õnnetuse jälgede talletamisel ei ole järgitud kehtestatud nõudeid. KrMS § 66 lg 2 kohaselt ei või menetleja teatavaks saanud asjaolusid tõendada asja menetlenud isiku ütlustega, s.t kohtuvälise menetleja ametnik ei või jätta tõendeid kogumata ja anda selle asemel menetluses ütlusi. Menetlustoiminguks, millega oleks saanud koguda andmeid LÕ asjaolude kohta, oleks olnud SK ja LÕs osalenud autode kui asitõendite vaatlus. Süüteo menetluses kasutatavaks tõendiks oleks sel juhul VP (KrMS § 87). LÕ skeem või fotod saavad olla lisaks SKVPs märgitule üksnes täiendav LÕ olustiku talletamise moodus. SKVPd ei saa asendada LÕ akt koos selle osaks oleva LÕ toimumise koha skeemiga.	Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda.
34	3-1-1-82-06	KarS § 356 lg 1 (puude ja põõsaste ebaseaduslik raie)		2 SKVP, täiendav tehtud 11 kuud hiljem, vaatlusele kaasati spetsialist	Spetsialisti ütlused on lubatavad tõendid üksnes osas, milles ta kirjeldab SK avanenud pilti, kuid mitte osas, kus ta seletab, millistel asjaoludel raie võis toimuda. Muus osas kommentaare pole.	SKVP lubatud tõendina, muud vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda.
35	3-1-1-88-06	KarS § 423 lg 1 (mootor-, õhu- või veesõiduki või trammi või raudteeveeremi juhi poolt liiklus- või käitusnõuete rikkumise eest ettevaatamatusest, kui sellega on tekitatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm)		SKVP sisu puudulik, pole kõiki vajalikke andmeid kajastatud, olemas fotod	SKVP ja fototabel ei kinnita õli võimalikku olemasolu sõiduteel. Kuid tunnistada tuleb, et nimetatud aine esinemist sõiduteel ei ole krim.menetluse käigus teadvalt ka otsitud, mis on tinginud ka vastavasisulise etteheite tegemise ringkonnakohtult. Ekspert on märkinud, et kuna teekattes olnud defektide arv ja nende tõsidus on SKVPs määramata, ei saa ta vastata küsimusele, kas teekatte defektid võisid normaalsel juhtimisel kutsuda esile juhitavuse kaotuse. Tõendiks saab olla eksperdi järeldus, et vaatluse all olnud teelõik ei vastanud nõutavatele parameetritele.	SKVP lubatud tõendina. Kõrvaldamata kahtlused süüdistatava kasuks.

36	3-1-1-66-06	LS § 74'17 (mootorsõiduki- või trammijuhi poolt varalise kahju või tervisekahjustuse tekitamine), VA		SKVP puudub toimikust, seetõttu jäeti ekspertiisi tegemiseks vältimatult vajalikud lähteandmed talletamata	Liiklustehnika ekspertiis kuulub nende ekspertiisiliikide hulka, mille põhiliseks ekspertiisiobjektiks on SKa olustik ja seda mõistetavalt vaid menetlusõiguslikult korrektselt vormistatud kujul. Menetlustoiminguks, mille vahendusel selgitatakse LÕ SK olustikku, on SKV. LÕ skeem saab olla lisaks SKVPs märgitule üksnes täiendav LÕ olustiku talletamise moodus. LÕ asjaolud peavad olema kajastatud SKVPs piisava - liiklustehnika ekspertiisi tegemist võimaldava detailsusega. Kui protokollile lisatakse skeem, peab skeemi lisamine olema ära näidatud ka protokollis. Skeemil on vaid protokollis SKa olustiku kohta illustreerivalt täpsustav eesmärk. Skeemi ei saa käsitada " foto või filmi või muu teabesalvestisena" KrMS § 63 lg 1 mõttes ja seega puudub tal uurimistoimingu protokollist lahutatult iseseisev tõenduslik tähendus. Kohtuväline menetleja on jätnud LÕ asjaolud nõuetekohaselt fikseerimata. LÕ SKa olustikku puudutavad andmed on jäetud nõuetekohaselt tuvastamata ja nende andmete tuvastamine edasises menetluses on välistatud.	Menetlus lõpetati puudulike tõendite tõttu.
37	3-1-1-6-06	LS § 74'19 (mootorsõiduki- või trammijuhi poolt lubatud alkoholipiirmäära ületamine), VA	SKVP ei mainita asja kontekstis			

38	3-1-1-157-05	AS § 54 lg 1 (käitlemiseks mittelubatud alkoholi omandamine, hoidmine ja edasitoimetamine) ja TubS § 21'6 lg 1 (§39 lg 1) (tubakatoote käitlemise korra rikkumine), VA		SKVP puudub, olemas asitõendi vaatlusprotokollid	Igal juhul oleks tulnud alkoholi ja tubakatoodete leidmine fikseerida. Juhul, kui teostati läbiotsimine, oleks tulnud seda teha läbiotsimise protokollis, kui aga siseneti isiku nõusolekul, oleks tulnud teostada SKV ning koostada SKVP, mis olnuks tõendiks selle kohta, et asitõendiks olevad tubakatooted ja alkohol leiti isiku garaažiboksist. Praegu on ainsaks tõendiks selle kohta, et asitõendiks olevad tubakatooted ja alkohol pärinevad isiku valduses olevast garaažiboksist, tema enda ütlused, mis võivad osutada ebapiisavaks.	Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda.
39	3-1-1-142-05	KarS § 118 p 1, 2, 3 (raske tervisekahjustuse tekitamine)	SKVP ei mainita asja kontekstis			
40	3-1-1-156-05	Määruskaebus kohtuvälise menetleja tegevuse peale	SKVP ei mainita asja kontekstis			
41	3-1-1-122-05	KarS § 114 p 5 (mõrv) ja § 418 lg 2 (tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
42	3-1-1-77-05	KrK § 100 (tahtlik tapmine)		Vajalik täiendav SKV	Tingimuste kohta, milles toimus uuritav sündmus, saadakse andmeid kriminaaltoimikust. Kui need on ebatäielikud, siis kuulatakse üle veel isikuid, kes võivad anda ütlusi uuritava sündmuse olustiku ja muude oluliste asjaolude kohta, toimetatakse SK täiendvaatlus jms.	SKVP ei ole lubatud tõendina

43	3-1-1-43-05	TubS § 21'3 (§ 47) (tubakatoote tarvitamine alaealise poolt), VA		SKVP puudub	Asjas tähtsust omavad faktilised asjaolud, millest väärteoasja menetlev ametnik saab menetluse käigus teavet, tuleb menetlusseaduses sätestatud korras tõendina vormistada, võimaldamaks nende kasutamist tõendamisel. KrMS § 66 lg 2 kohaselt ei või aga menetleja neid asjaolusid tõendada asja menetlenud isiku ütlustega, s.t kohtuvälise menetleja ametnik ei või jätta tõendeid kogumata ja anda selle asemel menetluses ütlusi	Vajalikud tõendid tuleb uuel arutamisel koguda
44	3-1-1-32-05	KrK § 101 (tahtlik tapmine raskendavail asjaoludel) ja KarS § 122 (piinamine)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina
45	3-1-1-137-04	KarS § 220 lg 2 (teose, leiutise, tööstusdisainilahenduse ja mikrolülituse topoloogia autori ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdaja varaliste õiguste rikkumine)		SKV juures ei viibinud isikut, kes SKVPi märgiti, kirjeldatus sisuline vastuolu	Erinevalt tavapärasest ei kajasta SKVP käesoleval juhul SK mitte staatiliselt, vaid edastab ka SKV ajal asetleidnud muudatust: seda, et SKV alustamisel müügisaalis mänginud raadio lülitas juhataja hiljem välja. Maakohus on uuritud tõendite kogumile tuginedes sisuliselt õigesti ja põhjendatult lugenud tõendatuks, et kõnealuse SKV ajal kõlas SKI vähemalt üks autoriõiguslikult kaitstav laul. See on kooskõlas ka SKVPs fikseerituga, et raadio programmi raames esitati eestikeelseid laule ja teateid.	SKVP lubatud tõendina
46	3-1-1-140-04	KarS § 356 lg 1 (puude ja põõsaste ebaseaduslik raie)	Tõendatud mh ka SKV protokolliga	Sisu ja vormi osas probleeme pole	Ei maini	SKVP lubatud tõendina

47	3-1-1-114-04	KrK § 100 (tahtlik tapmine) (KrMS RakS kohustas kassatsioonimenetluses juhinduma KrMSst)		vajalik täiendav SKV	Ei maini	SKVP ei ole lubatud tõendina
48	3-1-1-73-04	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud AKKSile tuginedes, asja läbivaatamine 21.06.04, otsus 06.07.04)		SKV käigus teostati läbiotsimine ja võeti ära asitõendid	Apellatsioonikaebust ei esitatud selle kohta, et eeluurimisel on tõendite kogumisel rikutud kriminaalmenetluse seadust	
49	3-1-1-134-03	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
50	3-1-1-124-03	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
51	3-1-1-4-02	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
52	3-1-1-69-00	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
53	3-1-1-38-99	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				

54	3-1-1-81-97	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
55	3-1-1-133-96	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
56	3-1-1-86-96	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
57	III-1/1-85/95	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
58	III-1/3-84/94	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				
59	III-1/3-3/94	Jäab kehtivast KrMS välja (menetlus läbi viidud KrMK tuginedes)				

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Kadarik

(sünnikuupäev: 12.09.1984)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Sündmuskoha vaatlus tõendina kriminaalmenetluses,

mille juhendaja on Oliver Nääs

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 20.05.2013